

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromoprávních disciplín

Zánik manželství a problematika vyživovací povinnosti

Bakalářská práce

Termination of marriage and the problematic of maintenance obligation

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Miroslav Duda

AUTOR PRÁCE

Pavel Kuklík

PRAHA 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 10. 01. 2024

Pavel Kuklík

Poděkování

Chtěl bych touto cestou poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce JUDr. Miroslavovi Dudovi za odborné vedení, cenné rady, a především ochotu a vstřícný přístup během zpracovávání této práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá právní úpravou vzniku a zániku manželství s důrazem na problematiku placení výživného. Vychází z historického kontextu právní úpravy zániku manželství v českém právu a detailně analyzuje současnou legislativu týkající se zániku manželství a placení výživného. Kromě teoretického rámce zahrnuje bakalářská práce příklady platných judikátů. Práce zahrnuje obecnou definici manželství a jeho právní rámec, společně s následným zánikem. Zároveň se však práce zabývá i samotnou otázkou v případě neplacení výživného zahrnující právní kvalifikace skutků a následných sankcí. V závěrečné části se práce zaměřuje především otázkami a úvahami *de lege lata* a *de lege ferenda*.

KLÍČOVÁ SLOVA

Manželství * zánik manželství * rozvod * vyživovací povinnost * zanedbání povinné výživy * občanský zákoník * exekuce *

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with the legal regulation of the formation and dissolution of marriage, with an emphasis on the issue of child support payments. It is based on the historical context of the regulation of marriage termination in Czech law and provides a detailed analysis of the current legislation concerning the termination of marriage and child support payments. In addition to the theoretical framework, the thesis includes examples of valid precedents. The work covers the general definition of marriage and its legal framework, along with its subsequent termination. Furthermore, the thesis deals with the issue of non-payment of child support, encompassing legal qualifications of the acts and subsequent sanctions. In the final section, the thesis focuses primarily on questions and considerations *de lege lata* and *de lege ferenda*.

KEYWORDS

marriage * dissolution of marriage* divorce * alimony obligation * neglect of child support * civil Code * enforcement

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Pojem manželství a stručný historický vývoj	9
2.1 Právní úprava manželství dle starého občanského zákoníku	11
2.2 Úprava rodinného práva v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině.	11
2.3 Stávající úprava manželství dle nového občanského zákoníku	12
3. Vznik manželství a jeho zánik	13
3.1 Vznik manželství	13
3.1.1. Způsobilost k uzavření manželství.....	13
3.1.2. Práva a povinnosti manželů.....	14
3.2 Rozvod manželství.....	15
3.2.1. Sporný rozvod	16
3.2.2. Nesporný rozvod.....	18
3.3 Zánik manželství smrtí jednoho z manželů	20
3.4 Zánik manželství prohlášením manželství za neplatné.....	21
3.4.1. Neplatné manželství	21
3.4.2. Zdánlivé manželství	22
3.5 Zánik manželství změnou pohlaví jednoho z manželů.....	22
4. Následky zániku manželství	23
4.1 Majetkové vypořádání	24
4.1.1. Předmanželská smlouva.....	26
4.1.2. Dohoda o majetkovém vypořádání během manželství	27
5. Vyživovací povinnost a její druhy	28
5.1 Charakteristika vyživovací povinnosti	28
5.2 Druhy vyživovací povinnosti.....	30
5.2.1. Vyživovací povinnost mezi manželi	31

5.2.2. Vyživovací povinnost rozvedeného manžela	33
5.2.3. Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi	34
5.2.4. Vyživovací povinnost neprovdané matce.....	35
5.2.5. Vyživovací povinnost z pozůstalosti.....	36
5.2.6. Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery	36
5.3 Výše výživného	37
5.4 Rozsah plnění	38
5.5 Změna vyživovací povinnosti	39
5.6 Soudní řízení	40
6. Neplnění vyživovací povinnosti	42
6.1 Právní kvalifikace zanedbání povinné výživy	42
6.2 Trestní sazba	44
6.3 Sankce za neplnění vyživovací povinnosti.....	44
6.3.1. Exekuce.....	46
6.3.2. Srážky ze mzdy	48
6.3.3. Účinná lítost.....	51
7. Úvahy de lege lata	52
8. Úvahy de lege ferenda	54
9. Závěr.....	56
10. Zdroje.....	58
10.1 Právní předpisy	58
10.2 Použitá judikatura	59
10.3 Použité publikace.....	60
10.2 Internetové zdroje	61

1. Úvod

V dnešní době je problematika zániku manželství a placení výživného záležitostí, která rezonuje v naší společnosti čím dál tím více. Rozvodovost manželství se stala běžnou realitou, kdy téměř každé druhé manželství končí rozvodem, a to významně vzrostlo v posledních letech. Historicky vzato bylo manželství považováno za pevný závazek, který se uzavíral s vědomím jeho vážnosti a nevratnosti. Dnes však často vidíme, že lidé přistupují k manželství jako k dočasnému stavu, který může být snadno ukončen, podobně jako věc, která se pokazí a je nahrazena novou. To vede k zvýšené rozvodovosti a novému pohledu na manželství jako na konzumní zboží, které můžeme snadno nahradit.

Svobodná matka nebo rozvedená osoba již dnes nejsou společensky odsuzovány, což výrazně kontrastuje s dobou minulou. Manželství, ze kterého vzejdou děti, může skončit několika způsoby, přičemž všechny tyto způsoby vyžadují řešení různých komplikací a s tímto spjaté problémy. Nejcitlivější otázky se často týkají dětí, včetně jejich výživy a uspořádání kontaktů s oběma rodiči.

Toto téma jsem si vybral na základě osobních zkušeností, neboť sám pocházím z rozvedené rodiny, přičemž během mých školních let jsem mohl být i svědkem opakujících se konfliktů mezi rodiči, které vznikaly i na základě placení výživného. Právě proto jsem se rozhodl těmto problémům věnovat a v rámci této práce se na ně zaměřit.

Při zpracování této bakalářské práce jsem využil široké spektrum informačních zdrojů, včetně knižní literatury, internetových zdrojů a právních předpisů. Centrálním právním textem, na němž se tato práce zakládá, je občanský zákoník, tj. zák. č. 89/2012 Sb. Významnou součástí práce jsou také soudní precedenty, které přispívají k pochopení praktického uplatnění právních norem v oblasti zániku manželství a placení výživného.

Struktura této práce je rozdělena do několika hlavních částí. První část se věnuje obecnému pohledu na manželství a jeho historický vývoj. Tato část práce bude zaměřena především na právní úpravy manželství od starého občanského zákoníku, zákona o rodině až po stávající úpravu dle aktuálního občanského zákoníku. Ve druhé části se bude práce zabývat samotným vznikem manželství,

včetně práv a povinností které jsou se vznikem manželství spjaty. Tato část práce se bude také zaměřovat na různé způsoby zániku manželství, nejen rozvodem, ale také úmrtím jednoho z manželů, změnou pohlaví či koncepty jako jsou neplatné nebo zdánlivé manželství.

Třetí část práce bude zaměřena na skutečnosti vyplývající po zániku manželství zahrnující především majetkové vypořádání mezi manželi.

Čtvrtá, nejrozsáhlejší část se věnuje vyživovacím povinnostem, včetně druhů výživného a ustanovení výše a rozsahu placení výživného. K této části bude zahrnuta i sekce, která seznámí čtenáře i s postupem při změně a samotným soudním řízením.

V předposlední části bude práce klást důraz na důsledky při neplnění vyživovací povinnosti a jakým způsobem je toto protiprávní jednání řešeno v rámci českého práva. Bude zde charakterizováno, jaké jednání naplňuje skutkovou podstatu trestného činu a jaké sankce jsou uplatňovány.

Závěr této práce zahrnuje úvahy *de lege lata*, práva platného, a následně i *de lege ferenda*, tedy návrhy na budoucí změny v právní úpravě, zejména ohledně možností sankcí za výživné a aktuálního trendu komunity LGBT

Tímto úvodem jsem chtěl načrtnout hlavní témata a důvody, proč jsem se rozhodl tuto bakalářskou práci věnovat problematice zániku manželství a placení výživného. Zároveň jsem stručně představil strukturu práce a význam tématu, které se v ní bude probírat.

2. Pojem manželství a stručný historický vývoj

Ihned na úvod práce je zapotřebí, abychom si vysvětlili samotný pojem manželství, neboť právě ten je základní stavební jednotkou této práce, na základě kterého, si budeme moct ujasnit, jak bylo manželství vnímáno dříve a jakým způsobem je manželství chápáno dnes.

Na manželství je pohlíženo z několika úhlů pohledů. V případě starších výkladů manželství, kde například ve Velkém sociologickém slovníku, který vznikl na přelomu 80. a 90. let 20. století, je manželství definováno následovně: *„Manželství je obvykle společensky uznaný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o které se předpokládá, že se dříve nebo později stane základem rodiny.“*¹

K porovnání s uvedeným příkladem bylo sociology pozdější vyložení manželství odlišné, přičemž se jedná o pouhý rozdíl necelých dvou desítek let: *„manželství je spíše základem rodiny a rodina, jako primární sociální jednotka, je základem fungování společnosti. Plní svoje funkce jak ve vztahu ke svým členům, tak i ke společnosti, ve které všichni žijí“*²

Je zcela patrné, že postupem času bylo u manželství kladeno většího důrazu na rodinu, která je zde brána jako základ pro fungování ve společnosti. Naproti tomu je zde jakákoliv absence zmínky o legalizovaném sexu. Manželství by mělo vždy plně směřovat k naplnění hodnot jak muže, tak ženy, a to nejen v případě založení rodiny, ale i v měřítku budoucnosti, kdy se jedná o vzájemné soužití s jedním životním partnerem do konce života, jak je již uvedeno v tradičním manželském slibu, který zní „v dobrém i ve zlém, ve zdraví i v nemoci, v bohatství i chudobě, dokud nás smrt nerozdělí.“

Pro účely této práce se budeme na pojem manželství dívat pouze z obecného hlediska, a to tedy na klasické manželství, které je uzavíráno mezi mužem a ženou, přičemž rozlišujeme základní dva druhy manželství, a to monogamické a polygamické. Za monogamické manželství je považováno soužití pouze jednoho páru, zpravidla jednoho muže a jedné ženy. Polygamické

¹ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. s. 590

² HARGAŠOVÁ, Marta a Tomáš NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, 2007. s. 8

manželství je toho opakem soužití s více než jedním partnerem. Zpravidla polygamické manželství je označováno slovem „*bigamie*“, kde se jedná o tzv. dvojí manželství. V České republice je bigamie označena za trestný čin, který spáchá osoba, která uzavře jiné manželství, nebo uzavře manželství s jinou osobou, která je v manželství jiném, přičemž bude za tento čin potrestán odnětím až na dvě léta.³ Nicméně toto však neplatí všude, neboť bigamii nalezneme především v muslimských zemích Severní Afriky a Blízkého východu, kde je legální zcela, či s určitými výjimkami.⁴

Pokud se ohlédneme do vzdálenější minulosti, je důležité si uvědomit, že manželství byl běžný náboženský obřad, který byl proveden pouze za přítomnosti kněze a musel se konat pouze v kostele. Alespoň tomu tak bylo ve středověké Evropě. Teprve až v době od 18. století se začínala realizovat možnost uzavřít manželství i jinak, než byl církevní sňatek. První občanský svatební obřad se v České republice konal již před 150 lety a to dne 5. března roku 1871, který se odehrál v Praze na Staroměstské radnici.⁵

V době Československa, po nástupu komunistického režimu, byl obligatorní civilní sňatek, a to na základě zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném ve znění „*sňatkové obřady náboženské jsou dovoleny; smějí však být vykonány až po uzavření manželství podle tohoto zákona*“⁶ Po třech letech po sametové revoluci byla však povinnost civilního sňatku v roce 1992 zrušena zákonem č. 234/1992 Sb., a opět byl v České republice povolen církevní sňatek. Značnou dobu byl však platný zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který byl platný ode dne 05. 03. 1964 s účinností od 01. 04. 1964, který platil až do roku 2014. S tímto byl v úzkém spojení, v rámci pojednávání o manželství, zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. V roce 2014 byly oba zákony plně nahrazeny novým občanským zákoníkem, který je dodnes aktuální a platný a to zákon č. 89/2012

³ Zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, §194

⁴ BROWN, Jessica. All the countries where polygamy is legal. *indy100*. Online. 2017-03-09 Dostupné webu: <https://www.indy100.com/article/polygamy-around-the-world-map-reddit-7621171> ze dne 2019-01-26. [cit. 2023-10-26].

⁵ STEJSKALOVÁ, Klára. *První občanský svatební obřad se konal před 150 lety na Staroměstské radnici*. Online. 2021. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/prvni-obcansky-svatebni-obrad-se-konal-pred-150-lety-na-staromestske-radnici-8710082>. [cit. 2023-10-26].

⁶ Zákon č. 265/1949 o právu rodinném, §7

Sb. Občanský zákoník, který byl platný ode dne 22. 03. 2012 a který nabyl účinnost ode dne 01. 01. 2014.

2.1 Právní úprava manželství dle starého občanského zákoníku

Dle starého občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.) nebyl pojem manželství nikde přesně definován. Nicméně již starý občanský zákoník upravoval nabytí zletilosti i na základě uzavření manželství, neboť v opačném případě bylo možné nabytí plné zletilosti pouze v případě dovršením osmnáctého roku. Tato zletilost nemohla být následným zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné, zrušena.⁷ Obdobná úprava zůstala téměř neměnná i v novém občanském zákoníku, kde se plné svéprávnosti nabývá i přiznáním plné svéprávnosti.

Starý občanský zákoník sloužil především k úpravě občanskoprávních vztahů mezi manželi. Jednalo se převážně o majetkové poměry manželů a jejich společného jmění. Je důležité mít na paměti, že starý občanský zákoník v samotné problematice velice úzce spolupracoval s dnes již také neplatným zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině.

2.2 Úprava rodinného práva v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině.

V dnes již neplatném zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, bylo manželství definováno slovy „*manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem.*“, přičemž účelem manželství bylo definováno založení rodiny a řádné vychování dětí.⁸

Zákon sice již dokázal rozlišit občanský a církevní sňatek, nicméně jak bylo již zmíněno, uzavření církevního sňatku bylo možné pouze po uzavření sňatku občanského. Toto bylo definováno v podmínkách uzavření církevního sňatku „*Církevní sňatek může být uzavřen až poté, kdy snoubenci předloží oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem, od jehož vydání neuplynuly více než tři měsíce, o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství.*“⁹

⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, §8 odst. 2

⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, §1 odst. 1, 2

⁹ Tamtéž, §4b odst. 2

O úzké návaznosti s předchozím zmíněným starým občanským zákoníkem nasvědčuje skutečnost, že podle tohoto zákona bylo pojednáváno pouze o samotném manželství, tj. jeho vznikem a zánikem, poté vztahy mezi rodiči a dětmi, zahrnující určení rodičovství a třeba i opatrovnictví. Poté pojednával o výživném, a nakonec závěrečných ustanovení, kde je uvedeno, že úprava společného jmění manželů a společného nájmu je stanovena v §143 až 151 a také v §703 až §709 občanského zákoníku¹⁰ (v té době platného tj. zák. č. 40/1964 Sb.)

2.3 Stávající úprava manželství dle nového občanského zákoníku

Nynější a platný zákon č. 40/2012 Sb., občanský zákoník, jak mu již říkáme nový občanský zákoník (dále jen „NOZ“) definuje manželství slovy „*manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podporná pomoc*“¹¹. Nejen že NOZ obsahuje definici manželství, ale zároveň pojednává o jeho vzniku, o důsledcích uzavření manželství a v případě potřeby i o právních následcích jeho rozpadu. Na rozdíl od předešlého občanského zákoníku a zákona o rodině, je nový občanský zákoník fúzí těchto dvou zákonů a pochopitelně to byl primární cíl vzniku tohoto zákona. Ať už se jedná o novelizaci samotného občanského zákoníku či obecné úpravy a modernizaci občanskoprávních vztahů. Jak uvedl tehdejší premiér v roce 2011, Petr Nečas „*Jeden z největších nedostatků současného zákoníku je roztříštěnost úpravy občanskoprávních vztahů v několika různých právních předpisech.*“ Nový občanský zákoník by měl tvořit jeden právní celek, který shrnuje veškeré soukromé právo do jednoho kodexu. Návrh podle něj opouští od principů socialistických postulátů, které byly vytvořeny v 60. letech minulého století.¹²

Nový občanský zákoník pojednává o problematice manželství v druhé části tohoto zákona, a to v celkovém rozsahu od §655 až §770, přičemž o zániku manželství v §754 až §770. Dále v rozsahu od §910-923 se zákon zabývá vyživovací povinností.

¹⁰ Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, §105 odst. 1

¹¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §655

¹² *Nový občanský zákoník: demokratičtější a moderní právo*. Online. 2011. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novy-obcansky-zakonik-demokratictejsi-a-moderni-pravo-83883/#> [cit. 2023-10-31].

3. Vznik manželství a jeho zánik

3.1 Vznik manželství

Dle stávající právní úpravy, tj. NOZ, vzniká manželství svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.¹³ V druhém odstavci §656 je dále uvedeno, že svatební (také označován za sňatečný) obřad je veřejný a vždy se koná v přítomnosti dvou svědků. Zpravidla má vždy každý ze snoubenců jednoho svědka. Postavení svědka není pevně definováno, přičemž se u každého ze snoubenců může jednat o muže či ženu. Svědkem může být i cizinec, nicméně je potřeba, aby měl s sebou platný cestovní pas. V opačném případě je postavení cizince jako svědka vyloučeno.

Opětovně i NOZ již uznává jak civilní, tak církevní sňatek, přičemž je na společné vůli snoubenců, jakým způsobem chtějí manželství uzavřít.

Je nezbytné, aby se v případě uzavírání manželství vždy jednalo o muže a ženu, neboť nynější podoba právní úpravy definuje manželství slovy „trvalý svazek“, přičemž oproti dříve platnému občanskému zákoníku již nejde o společenství muže a ženy, ...¹⁴. Společenství bylo nahrazeno, neboť toto bylo vloženo k definici registrovaného partnerství, u kterého se jedná o trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví.¹⁵ V českém právu tedy není možné, aby bylo manželství uzavřeno mezi dvěma osobami stejného pohlaví.

3.1.1. Způsobilost k uzavření manželství

K samotné způsobilosti k uzavření manželství se NOZ staví poměrně zcela jasně, neboť odkazuje na zákonné překážky, které jsou definovány v §676 až 676.

K těmto zákonným překážkám je uvedeno, že manželství nemůže uzavřít osoba nezletilá, která není plně svéprávná. Pouze vy výjimečných případech může soud povolit uzavření manželství nezletilému, který však není plně svéprávný a dovršil šestnáct let věku, jsou-li pro to důležité důvody.¹⁶ V paragrafu §673 je

¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §656 odst. 1

¹⁴ 3 ŠEVČÍK, Ludvík. Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0. Str. 7.

¹⁵ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, §1 odst. 1

¹⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., §672

uvedeno, že manželství nemůže uzavřít osoba, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena. Toto však neplatí v případě, že manželství bylo uzavřeno v době, kdy se o posouzení svéprávnosti stále rozhoduje v řízení, jak bylo pojednáváno v roce 2016.¹⁷ Další zákonnou překážkou pro uzavření manželství by byla skutečnost nasvědčující tomu, že by jeden z účastníků, v tomto případě snoubenců, již dříve manželství uzavřel, a které stále trvá. Stejná překážka by to byla i pro osobu, která již vstoupila do registrovaného partnerství či jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, přičemž jiné manželství, registrované partnerství či jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí stále trvá.¹⁸ Stejně tak není možné uzavřít manželství mezi osobami, které jsou v příbuzenském vztahu v přímé linii, tj. předci, potomci či sourozenci. To samé platí i v případě, že by příbuzenství mezi osobami vzniklo osvojením.¹⁹ Manželství dále nemůže vzniknout mezi poručníkem a poručencem, mezi dítětem a osobou, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, nebo pěstounem a svěřeným dítětem.²⁰

3.1.2. Práva a povinnosti manželů

Stejně jako je tomu u vzniku jakéhokoliv právního vztahu, tak je tomu stejně i u manželství, kdy jsou k jeho vzniku spjata práva a povinnosti, které se vztahují na oba snoubence. NOZ definuje tyto práva ve 4. dílu, hlavy I., v druhé části – manželství, a to v rozsahu od §687 až do §753. Základním právem je především rovnost manželů, kteří mají rovná práva a povinnosti. Jak je uvedeno v NOZ *„manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinní společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti“*²¹ Jak bylo pojednáváno ve 2. kapitole, tak je zde zcela doslovně uvedeno, že manželé jsou si povinni být věrní a tím pádem je zcela patrné, že pojem polygamie není v českém právu akceptována. K samotným právům, o kterých se zmiňuje NOZ je důležité si uvědomit, že rovné postavení v právech a důstojnosti nevyhází pouze z tohoto zákona, nýbrž je zakotveno v samotné Listině základních práv a svobod

¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23.08.2016, spisová značka Pl. ÚS 16/15 #1

¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §674

¹⁹ Tamtéž, §675

²⁰ Tamtéž, §676

²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §687 odst. 2

(dále jen „Listina“), která byla přijata společně se vznikem České republiky 1. ledna v roce 1993, a která nám říká, že „*lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“²² Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky, a proto je nadřazena samotnému NOZ, neboť ústavní zákony mají v České republice největší právní sílu, a proto s nimi musí být ostatní právní předpisy v souladu.

Výše uvedená práva patří do tzv. přirozených práv, na které má nárok zcela každý člověk, a které jak bylo již zmíněno, je zakotvené v Listině. Dále se však může jednat o práva *statusová*, tedy práva, která vyplývají především ze samotného osobního stavu manželského a *závazková*, tedy ta práva a povinnosti, která mohou vznikat ze zákona anebo na základě uzavření smlouvy. Do statusových práv řadíme především právo na rozvod²³, na které má právo každý z manželů a nikoliv osoba, jež nenabyla manželského statusu. Za závazková práva považujeme například vzájemnou vyživovací povinnost mezi manželi, neboť tuto určuje NOZ v §697 a v případě smlouvy se může jednat například o předmanželskou majetkovou smlouvu, jak je uvedeno v §718 NOZ.²⁴

Na závěr lze rozdělit práva a povinnosti manželů na *osobní* a *majetková*. Za osobní práva a povinnosti považujeme ty, které jsou vázány na osobu manžela/manželky. Tyto nemají majetkovou povahu. Patří sem například povinnost vzájemné úcty či povinnost věrnosti. Za majetková práva naopak považujeme společné jmění manželů nebo povinnost úhradu nákladů společné domácnosti.²⁵ Na rozdíl od osobních, jsou majetková práva převoditelná a postupitelná i na třetí osoby.

3.2 Rozvod manželství

Rozvodem chápeme zánik manželství, které spolu ruku v ruce nese zároveň tedy i zánik práv a povinností mezi manželi, avšak i v tomto případě se

²² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod v posledním znění, článek 1

²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §755

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9. Str. 65.

²⁵ Tamtéž, s. 65

nemusí jednat pouze o zánik, ale naopak i vznik nových práv a povinností. Jedná se o jednu z možností, jakým manželství zanikne. K rozvodu je však důležité, aby soužití mezi manžely bylo hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze již očekávat jeho obnovení.²⁶ Samotný proces rozvodu je však velice složitou a mnohdy obtížnou záležitostí, které v případě, že rozvod prochází velkými komplikacemi, může mít nejen negativní vliv na oba partnery, ale případně i na jejich děti, což je tím nejhorším možným scénářem.²⁷ Nelze se však na rozvod dívat pouze z toho negativního hlediska, neboť rozvod může i v opačném případě mít pozitivní dopad na některého, či oba z partnerů. V případě klidného průběhu, a za předpokladu, že si oba manželé připouští realitu, že jejich manželství bylo v určitých věcech problémové, a nebylo možné, aby dále fungovalo, můžou partneri naopak pociťovat určitou úlevu. Mohou takto dojít v malé míře dojít ke katarzi, kde si začnou vážit více samy sebe a k realizaci toho, že své sny, touhy a koníčky posouvali do pozadí a nyní se jim můžou plně oddat a věnovat.²⁸

V případě rozvodů je však i velice důležité uvést skutečnosti na základě kterých soud manželství rozvede či nikoliv. Dle NOZ tedy rozlišujeme na dva typy rozvodů a to rozvod, ve kterém soud nebude zjišťovat příčiny rozpadu a ve druhém případě naopak bude soud zjišťovat příčiny rozpadu manželství.

3.2.1. Sporný rozvod

V prvním uvedeném případě, tedy u rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu, jak je již z názvu patrné, samotné soudní řízení je vedeno z důvodu prokázání příčin rozvratu manželského svazku. Důvody každého rozvodu jsou vždy individuální, a proto je zapotřebí ke každému případu přistupovat individuálně, dle předložených návrhů. Nejčastějšími případy rozvodu jsou především netolerance, nevěra, přílišná konzumace alkoholu jednoho z manželů a s tím spojené i domácí násilí a v neposlední řadě nedostatek sexu a peněz.²⁹ V určitých případech však i přestože je manželství rozvráceno, tak jej soud nerozvede. V takovém případě

²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §755 odst. 1

²⁷ POUPĚTOVÁ, Š. Netrapte se po rozvodu. Grada Publishing, a. s. 2009.176 s. ISBN 978-80-247-2046-3. Str. 42

²⁸ Tamtéž, str. 33

²⁹ LINDAUEROVÁ, Tereza. Pět nejčastějších důvodů rozpadu manželství.

www.novinky.cz. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zena-ztahy-a-sex-pet-nejcastejsich-duvodu-rozpadu-manzelstvi-40275801>. [cit. 2023-11-12].

hovoříme o tzv. tvrdostní klauzuli ochrany druhé strany. Tato je upravena v §755 odst. 2 NOZ a která odkazuje na nezletilé dítě a druhého manžela. Klauzule proti tvrdosti chrání především nezletilé dítěte, které není plně svéprávné, z manželství, o jehož rozvod se jedná, resp. se má jednat, a kterémužto by pro zvláštní okolnosti vyskytující se na jeho straně byla způsobena újma v rozporu s jeho zájmem. Dále je pak chráněn ten z manželů, který, aniž měl převažující podíl na rozvratu manželství, je v takové osobní situaci, v níž by mu případný rozvod jeho manželství nepochybně přivodil zvláště závažnou újmu.³⁰ V případě nezletilého dítěte musíme dále zohlednit i čl. 3 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte, neboť nejlepší zájem dítěte musí být vždy předním hlediskem při spravování jakýchkoli záležitostí týkajících se dětí, ať už jsou uskutečňovány veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.³¹

K uvedenému bylo již v minulosti pojednáváno v rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 1999, kde soud prvního stupně manželství rozvedl, přičemž se odpůrkyně, která nesouhlasila s rozvodem, odvolala ke všem výrokům. Tato uvedla, že i přes určité neshody v manželství nikdy nedocházelo k fyzickým útokům ze strany navrhovatele. Již v době řízení však navrhovatel i odpůrkyně bydleli odděleně a soud dal za pravdu navrhovateli, který uvedl, že i v případě nerozvedení manželství by se k odpůrkyni nevrátil. Již během rozvodového řízení se před soudem navrhovatel i odpůrkyně nedokázali na ničem souhlasně dohodnout, a proto odvolací soud došel k následujícímu závěru: *„Vzhledem k tomu, že konfliktní rodinné prostředí nemůže prospívat zdravému vývoji dítěte, nelze v tomto konkrétním případě dovozovat ani zájem nezletilé na zachování manželství účastníků a lze učinit závěr, že soud prvního stupně nepochybil, kdy manželství rozvedl.“*³² Obdobně se vyjádřil odvolací soud i v případě manželství, kde manžel podal návrh na rozvod, kde však odpůrkyně nesouhlasila, neboť tato nespatořovala hluboký rozvrat, i přestože manželé spolu více jak dva roky nebydleli a veškerá komunikace probíhala pouze písemně. Soud dal za pravdu

³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³¹ Sdělení č. 104/1991, Úmluva o právech dítěte, článek 3 ods.t 1,2

³² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 1999 pod sp. Zn.12 Co 483/98

navrhovatel, kde dospěl k závěru, že i přestože si manželé nevěrní nebyly, tak nevěra nemá na hluboký a trvalý rozvrat žádný vliv a potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, který manželství rozvedl.³³

V návaznosti na rozvodové řízení se zjišťováním příčin rozvratu manželství je zapotřebí si uvést i příklad, ve kterém upravil právní povinnosti předběžným opatřením styku jednoho z rodičů s nezletilým dítětem. Jedná se o rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 08. V tomto případě Okresní soud rozhodl o předběžném, opatření, ve kterém byl upraven styk s nezletilými dětmi po dobu, včetně času a místa předání, a to i v době letních prázdnin. Krajský soud odvoláním žalobkyně návrh na vydání předběžného opatření však zamítl, neboť *„rozhodování o výchově a výživě nezletilých dětí po dobu rozvodu je vyhrazeno jinému samostatnému řízení, vedenému dle ustanovení §176 a násl. občanského soudního řádu (dále jen „o.s.ř.“)*³⁴

Odvolací soud tento případ uzavřel, neboť z těchto důvodů nebyl okresní soud povolán k tomu, aby v řízení o rozvod manželství a úpravu práv a povinností k nezletilým dětem po dobu rozvodu upravoval styk žalovaného s dětmi, byť i jen předběžným opatřením, a to bez zřetele na to, že tentýž okresní soud je podle §88 odst. 1 písm. c) o. s. ř. místně příslušný i k samostatnému řízení ve věcech péče o nezletilé děti účastníků.³⁵

3.2.2. Nesporný rozvod

V opačném případě, tedy bez zjišťování příčin rozpadu svazku manželského, je však zapotřebí, aby byly naplněny určité podmínky. V případě, že by nebyly všechny podmínky naplněny, přeměnilo by se řízení bez zjišťování příčin na řízení se zjišťováním příčin. Pochopitelně, v případě, kdy soud nezjišťuje příčiny rozpadu, se jedná o ten nejrychlejší možný postup v rozvodu. Tou nejhlavnější podmínkou je, aby oba manželé s rozvodem souhlasili. Návrh na tento může podat kterýkoliv z manželů. V případě však, že návrh podá jeden z manželů, je zapotřebí, aby se druhý z manželů připojil tzv. společným návrhem,

³³ Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 18 Co 256/2017, ze dne 19. 9. 2017.

³⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 08. 1994, sp. Zn. 17 Co 499/94

³⁵ POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech manželství: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. 97. svazek. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-334-0., Str. 90

ať už okamžikem zahájení rozvodového řízení či v jeho již probíhajícím řízení. Svůj souhlas však může kdykoliv během řízení stáhnout. Tím by se však přestoupilo na rozvod se zjišťováním příčin rozvratu. Další podmínkou, bez které by se nemohlo přistoupit k rozvodovému řízení bez zjišťování příčin, je že samotné manželství musí trvat alespoň jeden rok, a to až ke dni zahájení rozvodového řízení. V tomto případě se může jednat o pouhé předběžné opatření, na základě kterého, se zamezuje bezhlavým a neuvážením hodným rozhodnutím při ukončování manželství. Zákon nikde nedefinuje, že by trvání manželství v délce jednoho roku bylo obligatorní podmínkou pro rozvod, nicméně v takovém případě soud nepřistoupí na rozvodové řízení bez zjišťování příčin rozvratu. Jestliže jsou v manželství nezletilé děti, je zapotřebí aby manželé měli spolu vyřešeny otázky týkajících se těchto dětí, přičemž je nezbytné, aby měli tuto otázku vyřešenou ještě před samotným zahájením rozvodového řízení. Dalším bodem pro naplnění všech podmínek rozvodového řízení bez zjišťování podmínek, je majetkové vypořádání. Manželé musí souhlasně vyjádřit svůj postoj k majetkovému vypořádání a jakým způsobem se mezi sebou majetkově vypořádají, případně vypořádali, včetně i případného výživného. Poslední zákonnou podmínkou, bez které by nešlo přistoupit k řízení bez zjišťování příčin, je samostatné bydlení mezi manželi. K tomuto je zapotřebí, aby nežili ve společné domácnosti alespoň šest měsíců. Všechny výše uvedené dohody mezi manžely musí být v písemné formě a podpisy obou manželů musí být úředně ověřeny. Všechny tyto skutečnosti jsou uvedeny v NOZ pod paragrafem číslo 757.

Jako jedním z příkladů poklidného manželství můžeme proto uvést jeden z rozsudků z roku 2022 pod sp. zn. 8C 126/2022-11, kde manželé spolu již nebydleli, finančně společně nehosподаřili a v manželství nebyly žádné děti. Bylo zřejmé, že manželství již neplní žádnou ze svých funkcí. Trvalé rozvrácení bylo před soudem dokázáno, kdy šance na obnovu již nebyla možná. Manželé měli společně vyřešené vzájemné majetkové vztahy a oba s rozvodem souhlasili. Na závěr proto neměl soud žádný problém s rozvedením manželů.³⁶

³⁶ Rozsudek Okresního soudu v Plzni-sever ze dne 14. 6. 2022, sp. zn. 8 C 126/2022-11.

K samotným rozvodům, se v práci podíváme na výsledky Českého statistického úřadu. Vzhledem k rychlejší a modernější době, je manželství spíše mnohdy spíše finanční otázkou než otázkou zamilovanosti manželům. Demograf z Vysoké školy ekonomické v Praze Ondřej Nývlt uvádí že „*V posledních deseti letech je sňatek charakterističtější pro lidi s vyšším vzděláním. Uzavírají ho dospělejší lidé, kteří mají závazky, hypotéky, často děti. Sňatky jsou uvážnější, také možná proto, že jsou dražší. Stávají se více závaznými.*“³⁷ Dle statistického sběru dat z Českého statistického úřadu je patrné, že od roku 2017 rozvodů každoročně ubývá. V roce 2017 bylo rozvedeno celkem 25 755 manželství, přičemž v roce minulém se jednalo o „pouhých“ 19 846 svazků. Dle Nývltu by se nemělo ani v roce 2023 jednat o nárůst, ale pokračovat v již zaběhlém trendu, tj. počet rozvodů by i v tomto roce měl být teoreticky opětovně menší než v roce 2022.

3.3 Zánik manželství smrtí jednoho z manželů

Manželství, které zanikne důsledkem smrti jednoho z manželů je jediný důvod zániku manželství, který není vázán na lidský projev vůle.

Dle NOZ je úmrtí definováno pod §26, přičemž se smrt prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem³⁸ Toto vždy koná pověřený lékař, který provede toto prohlédnutí těla a který stanoví příčiny smrti, datum a čas úmrtí a zároveň je oprávněn rozhodnout o tom, zda bude provedena pitva. Následně tělo zemřelého označí.³⁹ Dle předloženého listu o prohlídce zemřelého, které lékař sepíše při prohlídce těla zemřelého, zapíše na matrice příslušný pracovník v souladu zákona č. 301/2000 Sb., zákona o matrikách, rodné číslo zemřelého do knihy úmrtí.⁴⁰ Dle uvedeného zákona je následně vystaven úmrtní list, přičemž od této chvíle je úmrtí konkrétní osoby dokazováno touto veřejnou listinou. Samotný zánik manželství prohlášením za

³⁷ FINGERHUTOVÁ, Tereza. *Rozvodovost dál klesá. Berou se totiž častěji vzdělanější a starší lidé s většími závazky.* Online. 2023. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3607726-rozvodovost-dal-klesa-berou-se-totiz-casteji-vzdelanejsi-a-starsi-lide-s-vetsimi>. [cit. 2023-11-12].

³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §26 odst. 1

³⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon č. 372/2011 Sb. O zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), § 84

⁴⁰ Zákon č. 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů § 21 odst. 2

mrtvého je uvedeno v NOZ následovně „Na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel. Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti; totéž platí o registrovaném partnerství.“⁴¹

3.4 Zánik manželství prohlášením manželství za neplatné

3.4.1. Neplatné manželství

Za neplatné manželství považujeme takové manželství, jenž vzniklo i přestože tomu bránila zákonná překážka. NOZ pojednává o neplatnosti manželství pod ustanoveními §680–686. Manželství za neplatné prohlašuje soud na základě každého, kdo má na tomto právní zájem, ledaže manželství bránila překážka omezení svéprávnosti.⁴² V případě, že manželství nevzniklo, nelze poté ani prohlásit za neplatné. Hlavními důvody, kdy je manželství prohlášeno za neplatné je situace, kdy jeden z manželů, učinil projev vůle o vstoupení do manželství pod nátlakem, pod pohrůžkou užití násilí nebo vyhrožování násilím. Dále pokud byl jeho projev vůle učiněn v omylu totožnosti snoubence. Tento návrh na prohlášení manželství za neplatné lze podat do jednoho roka od uzavření manželství. Dále je prohlášeno za neplatné v případě úmrtí jednoho z manželů v době, kdy probíhalo řízení o neplatnosti anebo v případě, kdy by potomci zemřelého manžela, který žádal o neplatnost manželství, tento návrh o prohlášení manželství za neplatné podali do jednoho roku od jeho smrti.⁴³ V neposlední řadě by soud zneplatnil manželství v případě, že by bylo uzavřeno a jeden z manželů by již dříve uzavřel manželství nebo vstoupil do registrovaného partnerství nebo jiného obdobného svazku uzavřeného v zahraničí, pokud takové manželství, partnerství nebo jiný obdobný svazek trvá, anebo by bylo manželství uzavřeno mezi předkem a potomkem, sourozencem nebo osobami, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením.⁴⁴ V daném případě i rozhodnutí cizího soudu o prohlášení manželství za neplatné v České republice uznávají na základě rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 04. 2009 pod sp. zn. Ncu 78/2009, kde soud po

⁴¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §71 odst. 2

⁴² Tamtéž, §680

⁴³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 763/06

⁴⁴ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, §685, písm. a), b)

provedeném řízení zjistil, že manželé spolu trvalé nežijí, ale poukazoval na nevyřešenou otázku předchozího manželství jednoho z manželů. Rovněž skutkový základ byl cizím soudem zjištěn způsobem vyhovujícím v podstatě příslušným ustanovením právního řádu České republiky.⁴⁵

3.4.2. Zdánlivé manželství

Zdánlivé manželství definuje NOZ v ustanovení §677, přičemž manželství nevznikne, pokud alespoň u jedné z osob, které hodlaly uzavřít manželství, nebyly v projevu vůle o vstupu do manželství nebo ve sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním splněny náležitosti, na jejichž splnění je k tomu, aby manželství nevzniklo, nutno bezvýhradně trvat.⁴⁶ V církevním sňatku by se mohlo jednat o skutečnost, kdy by byl sňatek uzavřen před neoprávněnou osobou. Dále by se mohlo jednat o neuvážený nebo nesouhlasný projev snoubenců k uzavření manželství. V takových případech jde pouze o pokus uzavření manželství, u kterého soud následně pouze deklaruje, že žádné manželství není.

3.5 Zánik manželství změnou pohlaví jednoho z manželů

Jak bylo již uvedeno, v českém právním systému NOZ uznává uzavření manželského svazku pouze mezi mužem a ženou a v případě, že by jeden z manželů prošel změnou pohlaví, zanikne jejich manželství dle principu *ex lege*. V NOZ je definována změna pohlaví tak, že nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Zároveň však NOZ také uvádí, že změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověk, ani jeho osobní či majetkové poměry, nicméně však manželství či registrované partnerství v tomto důsledku zaniká.⁴⁷ V NOZ však není brán ohled na skutečnost, že by jeden z manželů změnu pohlaví podstoupil, ale i nadále by spolu chtěli žít. V této situaci není možná změna manželství na registrované partnerství a naopak⁴⁸

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 04. 2009, sp. zn. Ncu 78/2009

⁴⁶ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník §677 ods.t 1

⁴⁷ Tamtéž, §29 odst. 1,2

⁴⁸ LAVICKÝ, P., a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář. Praha: C.H. Beck. 2015, s. 191-192.

4. Následky zániku manželství

Je zcela jasné, že každý z obou manželů zánikem manželství v každém případě něco ztratí. Pokud se na rozpad svazku manželského budeme dívat ze sociologického hlediska, je důležité si uvědomit, že rozvod a s tím spojený zánik manželství, lze považovat za jakousi prohru. Člověk ve své podstatě nemá prohry rád, a je tomu tak i v tomto případě, neboť oba partneři nevstupují do manželství s pevným záměrem dosáhnout rozvodu, nýbrž založit rodinu a plnit její hlavní funkce. Důsledky zániku pociťují, jak samotní partneři, tak v případě dítěte v manželství, toto zcela tyto následky pocítí taktéž. V daném případě mohou partneři vnímat rozvod především jako ztrátu vztahu a jistoty, která je s manželstvím spjatá. Možnou ztrátu dítěte, ztrátu životního partnera a v určitých případech i ztrátu sociálního zázemí, či zánik již naplánované budoucnosti. Zánik manželství s sebou přináší celkem čtyři fáze:

- 1) *Odmítání skutečnosti* – první fáze, kde partner odmítá skutečnost a snaží se celou skutečnost vložit do pozadí. Je přesvědčen, že je to pouze dočasné a vše se vrátí zpět do původního stavu. Vztek vztahuje člověk na sebe či na partnera.
- 2) *Léčení bolesti* – zde se již naplno projevují emoce, především ty negativní. Partner přestává logicky uvažovat. Hlavními emocemi jsou bezmoc, vztek a především náladovost.
- 3) *Dělání, přemýšlení, odpoutání a stabilizace* – partner zde začíná více myslet racionálně, bolestné vzpomínky ustupují do pozadí také se snižuje celková intenzita. Začíná se zde akceptovat realita jaká je a člověk nahlíží spíše do budoucnosti a neohlíží se zpět do minulosti.
- 4) *Vytváření nové identity a nové koncepce života* – vše kolem se postupně přesouvá do normálu. Partneři se snaží spíše přistupovat k samotnému rozchodu více reálně. Partneři získávají zpět ztracenou sebedůvěru a cení si sami sebe více.⁴⁹

⁴⁹ POUPĚTOVÁ, Š. Netrapte se po rozvodu. Grada Publishing, a. s. 2009, s. 26-34.

Vyrovnání se s celým procesem rozvodu, včetně jeho závěru se jev zcela individuální. Někteří tuto skutečnost nehodlají přijmout nikdy a vynaloží veškeré úsilí v zachraňování již nevratného. Jiní dnem rozvodu zcela zapomínají na minulost a otevírají novou kapitolu života, ve které zohlední primárně sebe a začnou se plně věnovat všemu, co doposud dávali do pozadí svého života. Každý se s danou situací vypořádá jinak a potřebuje i jinak dlouhý čas, neboť je v daném případě mnoho proměnlivých, které celou situaci ovlivňují. Nicméně co se tedy týče průměrné doby, kdy se dokáže člověk vypořádat s rozvodem, ta se pohybuje okolo 1–2 let.⁵⁰

Jedním z hlavních následků zániku manželství je především změna statusu, neb se dřívější manžel opět stane osobou se statusem svobodný/á, rozvedený/á či ovdovělý/á. Současně s tímto statusem však získává i opět možnost uzavřít manželství nové anebo vstoupit do společenství registrovaného partnerství.⁵¹

Dále má rozvedený manžel, který přijal příjmení druhého manžela možnost přijmout své dřívější příjmení zpět. V pozitivním případě však musí tuto skutečnost oznámit matričnímu úřadu, a to nejpozději do šesti měsíců po rozvodu. To samé platí i pro manžela, jenž přijal příjmení druhého manžela, aby jej užíval společně se svým příjmením. Doslovné znění k příjmení rozvedeného manžela je v NOZ pod §759.

4.1 Majetkové vypořádání

„To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“). To neplatí, zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.“

„Společné jmění manželů podléhá zákonnému režimu, nebo smluvenému režimu, anebo režimu založenému rozhodnutím soudu⁵²

⁵⁰ Tamtéž, s. 24

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2017, s. 120.

⁵² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §708

Ze společného jmění manželů jsou však například vyloučeny věci, které slouží osobní potřebě jednoho z manželů, přičemž se zpravidla právě o tyto vedou spory. K uvedenému bylo proto Nejvyšším soudem ČR vydáno usnesení v roce 2015, přičemž tento upřesnil „*Věcmi sloužícími osobní potřebě mohou být jen věci, které jsou schopny sloužit osobní potřebě a tomuto účelu také skutečně slouží, a to výlučně jednomu z manželů.*“⁵³

Problematika zabývající se majetkovým vypořádáním, respektive vypořádáním společného jmění manželů (dále jen „SJM“) je ukotvena v paragrafech §764 a §765 NOZ. V §764 definuje vypořádání SJM v případě, že manželství zaniká smrtí jednoho z manželů, nebo prohlášením jednoho z manželů za nezvěstného. V případě, že by tedy manželství zaniklo smrtí manžela, budou posuzovány majetková práva a povinnosti dle řízení o dědictví a posuzovat se bude dle majetkového režimu, který mezi manželi existoval v době života obou manželů. Dále je možné se ve věci vypořádat dle pokynů, které zemřelý manžel ponechal pro případ smrti.⁵⁴ O této, včetně úpravy a procesních povinností, je pojednáváno v NOZ v §1472 až §1720.

V druhém případě, tj. §765 je pojednáváno o vypořádání společného jmění manželů při zániku manželství rozvodem, přičemž se s SJM vypořádá dle dohody manželů nebo dle správy práv a povinností rozvedených manželů. Jestliže se však manžele nejsou schopni na majetkovém vypořádání společně dohodnout, podá jeden z bývalých manželů návrh na vypořádání rozhodnutím soudu⁵⁵

Výše uvedené je však pouhým doplněním k právní úpravě majetkového vypořádání. Toto je především upraveno v paragrafovém znění v rozsahu od §736 až do §742 občanského zákoníku.

K majetkovému vypořádání se v manželství přistupuje tehdy, kdy dochází k jeho zániku, zrušení anebo v případě pouhého zúžení společného jmění manželů. K tomuto dochází především soudním rozhodnutím, dohodou anebo

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2637/2014

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 473–475

⁵⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §765 odst. 2

také na základě nevyvratitelné právní domněnky, která je obsažena v §741 NOZ. Společné jmění manželů může zaniknout i za trvání manželství, nejčastěji však zaniká při zániku manželství.⁵⁶

4.1.1. Předmanželská smlouva

Samotný koncept předmanželské smlouvy není v českém právním řádu nikde ukotven, nicméně tento toleruje a bere zřetel na něj v případě majetkového vypořádání mezi manželi. K tomu, aby byla předmanželská smlouva platná je potřeba, aby tato byla uzavřena před uzavřením manželství, avšak je nutná její podoba ve formě veřejné listiny – notářského zápisu.⁵⁷ Původně zákonný režim, kterému podléhá SJM se touto smlouvou mění na smluvený režim. Smlouva je účinná ihned, současně s uzavřením manželství, pokud se manželé nedohodnou jinak. Je však zapotřebí, aby oddací list byl následně dodán příslušnému notáři. Smluvený režim je dále vytyčen v NOZ pod §716–723. V uvedené smlouvě lze však pojednávat pouze o majetku a majetkových poměrech, nikoliv určení výše výživného v případě rozvodu. Radim Neubauer, prezident notářské komory ČR uvádí, že předmanželská smlouva slouží „*všem, kteří mají podezření nebo vědomost o nedořešené finanční historii protějšku a ochránit se tak před případnými dluhy svého partnera.*“⁵⁸ Předmanželská smlouva může a nemusí být dále zaregistrována v seznamu listin o manželském majetkovém režimu. Tento spravuje Notářská komora České republiky v elektronické podobě, která slouží k nahlížení do záznamu o tom, zda manželé změnili svůj majetkový režim a dali souhlas k tomu, aby nahlížení do tohoto bylo veřejné. V opačném případě je však zapotřebí, aby smluvený režim dokládali při jakémkoli právním jednáním upravující majetkové poměry mezi manželi.

⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 300

⁵⁷ NOTÁŘSKÁ KOMORA ČR. *Předmanželská smlouva*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/predmanzelska-smlouva>. [cit. 2023-11-19].

⁵⁸ SOVOVÁ, Eva. *Co je dobré vědět o předmanželské smlouvě. Uzavírá ji stále víc párů*. Online. 2016 Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/notar-predmanzelska-smlouva-a-její-vyhody.A160927_113914_viteze_sov. [cit. 2023-11-19].

4.1.2. Dohoda o majetkovém vypořádání během manželství

Totožně jako u předchozí, předmanželské smlouvy, lze přistoupit na dohodu o majetkovém vypořádání i během manželství, přičemž náležitosti zůstávají obdobné, neboť je zapotřebí, aby manželé souhlasně projevili svou vůli k takovému vypořádání formou veřejné listiny. V případě smluveného režimu, mohou dále manželé rozhodnutí o majetkovém vypořádání rozšířit či zúžit. V takovém případě, pokud by za doby manželství nabyli do společného jmění movitou či nemovitou věc, mohou takto danou věc ze společného jmění manželů vyloučit a upravit pro případ majetkového vypořádání.

Smluvený režim lze změnit buď dohodou manželů anebo rozhodnutím soudu, na návrh jednoho z manželů.

Dále v případě, pokud se v dohodě o majetkovém vypořádání, jeden z manželů zavázal uhradit závazek, který vznikl za doby trvání manželství a patřilo to tedy do SJM, nelze se k tomuto zpětně domáhat, neboť jak je uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu *„Jestliže jeden z manželů po rozvodu manželství zcela uhradil závazek vzniklý manželům za trvání manželství, který se v písemné smlouvě upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů podle zákona platného v té době, nebo v dohodě o vypořádání společného jmění manželů zavázal splnit sám, nemůže se na druhém manželovi domáhat náhrady podle §511 odst. 3 občanského zák.“*⁵⁹

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 05. 2009, sp. Zn. 33 Cdo 1101/2007 C 7415

5. Vyživovací povinnost a její druhy

V občanském zákoníku aktuálně nenalezneme přesné vymezení pojmu vyživovací povinnosti či *výživného*. Nicméně tento zákon nám upravuje, mezi kým vyživovací povinnost vzniká a za jakých podmínek. Nejdůležitější skutečností, která se váže k vyživovací povinnosti je ta, že tato vzniká především mezi příbuznými, přičemž předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost.⁶⁰ Dále je vyživovací povinnost vázána na základě tzv. statusového jednání, přičemž je tím míněno právě uzavření manželství či registrovaného partnerství, kdy v obou případech jejich terminací vzniká nárok na výživné mezi bývalými manželi či partnery.

K samotnému pojmu vyživovací povinnosti, včetně její charakteristiky a druhů se budeme podrobněji věnovat v následujících kapitolách.

5.1 Charakteristika vyživovací povinnosti

V případě vyživovací povinnosti je nutné si uvědomit, že se vždy jedná především o plnění výživného, které může mít mnoho podob, a je vždy poskytováno povinnou osobou oprávněné osobě, tj. osobě, jenž má na výživném právní zájem a nárok. Výživné však nezahrnuje pouze výživu ve smyslu poskytování stravy, ale také na uspokojování životních potřeb hmotnými a nehmotnými potřebami týkající se oblečení, vzdělání, sportu, zdraví apod.⁶¹

Nárok na výživné má především ten, jenž není schopen sám sebe živit, a je k tomuto dle zákona oprávněn přijímat. V tomto případě je pochopitelné, že i samotný soud musí přihlížet ke skutečnosti, že v případě povinného, tj. osoby, která výživné platí, je v jeho zájmu platit co možná nejmenší možnou částku. V opačném případě u oprávněného, tj. ten, kdo výživné přijímá, je v jeho nejlepším zájmu přijímat co možná tu největší částku. I přestože jsme si uvedli, že výživné nezahrnuje pouze poskytování stravy, ale naopak to zahrnuje i uspokojování

⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §910 odst. 1

⁶¹ ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. Výživné. Praha: Leges, 2017. Teoretik, Str. 25-27

životních potřeb či ošacení, představuje výživné především podporu v podobě finanční hotovosti, která je zpravidla splatná k určitému datu v měsíci, a to pravidelně po dobu určenou soudem či do doby, než nárok na výživné zanikne. Samotné právo na výživné není možné promlčet, nicméně v případě samotných splátek je tomu již naopak. Zpětně lze uplatňovat nárok na vyplacení výživného pouze do délky tří let.

Změní-li se poměry mezi oprávněným a povinným, může soud změnit rozhodnutí týkající se výkonu povinnosti a práv týkající se vyživovací povinnosti, a to i bez návrhu. K výživnému se vážou dále pojmy jako jsou stejná životní úroveň, slušná výživa a přiměřená výživa, přičemž se každá tato liší, byť jen v nepatrných změnách. Stejná životní úroveň zahrnuje jak hmotnou, tak kulturní úroveň. U slušné výživy hovoříme o standardu, přičemž v případě rodiče a dítěte je tomu odlišně. Přiměřená výživa pokrývá základní a nezbytné potřeby, přičemž je však pomyslně o trochu níže. V neposlední řadě hovoříme o nutné výživě, která pokrývá výživné pouze v nutném rozsahu, kde nárok na každou další potřebu, musí být řádně odůvodněn. Na níže vyobrazené tabulce jsou znázorněny povinnosti na výživném včetně druhu, který je v dané vyživovací povinnosti uplatňován.

Stejná životní úroveň	Slušná výživa	Přiměřená výživa
- Vyživovací povinnost rodičů k dětem	- Výživné z pozůstalosti	- Vyživovací povinnost u rozvedených manželů (registrovanými partnery)
- Vyživovací povinnost manželů navzájem	- Vyživovací povinnost dítěte k rodičům	- Vyživovací povinnost neprovdané matky
- Sankční výživné v případě rozvedených manželů		

Zdroj: HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-644-9. Str. 262–263.

5.2 Druhy vyživovací povinnosti

V následujících kapitolách si přiblížíme, kolik typů a jakým způsobem jsou uplatňovány různé druhy vyživovacích povinností jako jedna z nejběžnějších a nejzákladnějších vyživovací povinností, přičemž se jedná o vyživovací povinnost rodičů k dětem. Výjimkou není ani vyživovací povinnost mezi manželi. Nicméně se zaměříme i na vyživovací povinnost rozvedeného manžela anebo třeba neprovdané matce. S těmito se sice nepotkáme v běžných životech tak často, avšak se v dnešní době nejedná o nic neobvyklého, ale naopak jsou to již typy vyživovacích povinností, s kterými počítá i samotný občanský zákoník, neboť z tohoto především vychází. I přesto existuje ještě jeden typ vyživovací povinnosti a tou je vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery, tato není pojednávána v NOZ, ale v zákoně o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., v první části tohoto zákona, pod hlavou IV, pod povinnostmi a právy partnerů. Přesněji se jedná o paragrafové znění v rozsahu od §10 až §13.

V souvislosti s vyživovací povinností, v obecné rovině, je vhodné zmínit Nařízení Rady Evropy (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci věcech vyživovací povinnosti, které stanoví *„Pro zjednodušení přeshraničního vymáhání pohledávek výživného je třeba zavést režim spolupráce mezi ústředními orgány určenými členskými státy. Tyto orgány by měly poskytovat pomoc oprávněným z výživného a povinným k výživnému při uplatňování jejich práv v jiném členském státě podáváním návrhů na uznání, prohlášení vykonatelnosti a výkon již vydaných rozhodnutí, o změnu těchto rozhodnutí nebo o obdržení rozhodnutí. Měly by si vyměňovat informace za účelem zjištění místa, kde se zdržují povinní a oprávnění, a za účelem zjištění jejich příjmů a majetku, pokud je to potřeba. Měly by navíc vzájemně spolupracovat vyměňováním obecných informací a podporovat spolupráci mezi příslušnými orgány svého členského státu.“*⁶² Z tohoto tedy vyplývá, že jakmile je rozhodnuto o vyživovací povinnosti v jednom státě, není zapotřebí dalšího přidruženého řízení v jiném členském státě, a to především na

⁶² Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. In: <https://eur-lex.europa.eu/> 2008. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/ALL/?uri=celex%3A32009R0004#>

základě fungující vzájemné spolupráci. Nařízení je jedním ze zdrojů práva EU, mají obecnou působnost, přičemž tyto jsou přímo použitelná a závazná v celém rozsahu, nikoliv částečně. Nařízení je nadřazeno vnitrostátním právním předpisům a jsou jimi vázány všechny členské státy EU, včetně České republiky.

5.2.1. Vyživovací povinnost mezi manželi

V daném případě můžeme opětovně hovořit o uplatňování závazkových práv a povinností, která jsou uplatňována ex lege, neboť výživné mezi manželi lze uplatnit pouze na základě existence manželského svazku mezi mužem a ženou. V NOZ je toto stanoveno jasně slovy „*Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manželi předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů.*“⁶³

Jednou z podmínek pro uplatnění uvedené vyživovací povinnosti je však zapotřebí, aby dožadováním se této vyživovací povinností nebyly narušeny i dobré mravy. Vzhledem ke skutečnosti, že v tomto případě se jedná o neurčitý prvek, neboť pod dobrými mravy si lze představit nespočet příkladů na nespočet situací, musí tyto vycházet z povahy věci. Zákon nikde přesně nedefinuje dobré mravy, avšak uvádí „*nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu.*“⁶⁴ I přestože jsou v NOZ uplatňovány především dispozitivní právní normy, tedy dávají dotčeným určitou volnost, musí i přesto být chráněné zájmy tímto zákonem jak je výše uvedeno a to, že nesmějí být porušovány dobré mravy. Pro jednodušší aplikaci a pochopení dobrých mravů bude uveden příklad z Usnesení Ústavního soudu ze dne 24.8.2021, sp. zn. III. ÚS 1930/21. V uvedeném bylo pojednáváno o dobrých mravech ve věci, kde stěžovatel odůvodňuje svou ústavní stížnost svými aktuálními majetkovými poměry. Tvrdí, že jeho příjmy, sestávající pouze z příspěvku na živobytí ve výši 2 490 Kč a z příspěvku na bydlení ve výši 5 363 Kč, ani zdaleka neodpovídají jeho výdajům, takže není schopen zajistit si ani základní životní potřeby. Naopak příjmy vedlejší

⁶³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §697 odst. 1

⁶⁴ Tamtéž, §1 odst. 2

účastnice činí nejméně částku 16 725 Kč a možná je jí vyplácen i příspěvek na živobytí a příspěvek na bydlení. Podle jeho názoru soudy porušily zásadu presumpce nevin, pokud rozhodovaly na základě policejního úředního záznamu a vydaného předběžného opatření, kterým byl vykázán ze společného bydlení z důvodu, že měl na vedlejší účastnici vyvíjet fyzický a psychický nátlak a dopustit se tak trestného činu domácího násilí.⁶⁵ Okresní soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že výživné nelze stěžovateli přiznat pro rozpor s dobrými mravy. Tento svůj závěr zdůvodnil zejména tím, že stěžovatel se v době soužití s vedlejší účastnicí oddával užívání alkoholu a omamných látek. Vyšel přitom ze zjištění, že dne 22. 10. 2019 rozhodl policejní orgán o jeho vykázání ze společného obydlí, které obývá s vedlejší účastnicí, a která je jeho jednáním přímo ohrožena na životě a na zdraví. Přihlédl též k usnesení okresního soudu ze dne 1. 11. 2019 č. j. 200 Nc 1024/19-15, kterým byla předběžným opatřením stěžovateli uložena povinnost zdržet se vstupu do jejího bytu. Stěžovatel sice uvedené rozhodnutí napadl odvoláním, ale odvolací řízení bylo bez věcného vyřízení usnesením okresního soudu ze dne 28. 11. 2019 zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku. Po právní stránce okresní soud věc posuzoval podle § 697 a § 2 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přičemž dospěl k závěru, že i když je životní úroveň stěžovatele nižší než životní úroveň vedlejší účastnice, přiznání výživného by s ohledem na jeho osobu bylo zcela v rozporu s dobrými mravy. Krajský soud označil skutková zjištění za správná a úplná, a stejně tak i právní závěr, že přiznání výživného by bylo v rozporu s dobrými mravy.⁶⁶

K určení nároku na výživné mezi manželi je však zapotřebí se i vázat stanoviskem Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 1977, sp. Zn. Cpj 36/77, jak zmiňuje Polišenská a ve kterém je uvedeno následovně *„ve věcech výživného mezi manžely musí být dokazování zaměřeno především na zjištění, zda a z jakého důvodu některý z manželů neplní svoji vyživovací povinnost, jaké jsou osobní, rodinné a majetkové poměry manželů, jaké jsou odůvodněné potřeby navrhovatele a schopnosti a možnosti povinného manžela. Je třeba zjišťovat a*

⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 24.08.2021, sp zn. III. ÚS 1930/21, čl. 4

⁶⁶ Tamtéž, čl. 8

posuzovat otázku péče manželů o společnou domácnost.⁶⁷ Totožně se dobrými mravy zabýval Ústavní soud ze dne 18.11.2020 kde „odvolací soud zohlednil zejména hrubě urážlivé projevy vůči žalované mající ve své podstatě nereprodukovatelný sexuální obsah, přičemž konstatoval, že tato vyjádření již podle svého obsahu postačují pro závěr, že je jednání žalobce rozporné s dobrými mravy.“⁶⁸

5.2.2. Vyživovací povinnost rozvedeného manžela

Jak jsme si již řekli, vznikem manželství vznikají mezi manželi práva a povinnosti, které vycházejí z podstaty ex lege a jeho zánikem zanikají také veškerá práva k tomuto vázaná. Nicméně v případě vyživovací povinnosti rozvedeného manžela, vzniká zánikem manželství toto právo a povinnost, kterou mezi sebou rozvedení manželé mají, a to na základě návrhu jednoho z manželů. V NOZ je tato povinnost uvedena slovy *„Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit a tato jeho neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu vyživovací povinnost, lze-li to na něm spravedlivě požadovat, zejména s ohledem na věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů“.*⁶⁹

Z výše uvedeného tudíž vyplývá, že se musí v daném případě jednat o objektivní skutečnost, která musela trvat již v době manželství či jeho rozvodu. Při rozhodování však soud bere zřetel především na to, zda si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, s ohledem na to, zda mu v tomto nebránila závažné překážka, či zda si mohl rozvedený manžel zajistit výživu řádným hospodařením s jeho vlastním majetkem. Dále soud posuzuje také skutečnost, v jaké míře se za dobu trvání manželství podílel na chodu rodinné domácnosti či zda se nedopustil bývalý manžel vůči svému bývalému manželovi či osobě jemu blízké jednání mající povahu trestného činu, případně zda existuje jiný obdobně

⁶⁷ POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech manželství: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. 97. svazek. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-334-0., Str. 335

⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18.11.2020, sp zn. III. ÚS 13153/20, čl. 12

⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §760 odst. 1

podobný důvod. Dále nelze požadovat výživné po bývalém manželovi, jestli dožadující manžel uzavřel již manželství nové. Touto otázkou se zabýval Nejvyšší soud dne 04.05.2004, kde rozhodl totožné slovy rozsudkem pod sp. Zn. 30 Cdo 135/2004 „*Právo na výživné po rozvodu nemá bývalý manžel, který po rozvodu uzavřel nové manželství*“⁷⁰

Dále je nutno uvést, že pokles ve finančních příjmech manželů nejsou obligatorní znaky, naplňující skutečnost, jenž by opravňovala ke vzniku nároku na výživné bývalého manžela. Podstatou věci ke vzniku nároku na výživné je především neschopnost žít sám sebe. To znamená, že pokud bývalý manžel pracuje a dokáže uspokojovat své životní potřeby, ačkoliv ne v takové míře jako za trvání manželství, nejedná se o objektivní příčinu ke vzniku tohoto nároku. Tento problém byl projednáván Krajským soudem v Ústí nad Labem ze dne 05. 10. 2005 pod sp. Zn. 10 Co 459/2005.

K uvedeným typem vyživovací povinnosti se však setkáváme velmi zřídka. Není však pochyb o tom, že uvedená situace nastat nemůže, a to především hovoříme-li o existenci těžce, ne-li neléčitelných závažných nemocí či chorob. Na závěr je nutné ještě podotknout, že i pro výše uvedené se analogicky užijí obecná ustanovení o výživném.

5.2.3. Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi

Tento typ vyživovací povinnosti vychází ze samotného principu rodiny, jejíž cílem je mít a vychovat děti, jež by se stali nositeli jejich rodu. V uvedeném je především zapotřebí si uvědomit, že se jedná o především výživné mezi rodiči a dětmi. I přestože se na první pohled zdá o zcela jasnou záležitost, je zapotřebí si vytyčit pár skutečností, které jsou definovány NOZ. Tento hovoří jasně „*předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost.*“⁷¹ Dále uvádí, že vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti zcela jasně předchází povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti. Jestliže však blízcí příbuzní nejsou schopni plnit tuto vyživovací povinnost, přechází tato na vzdálenější příbuzné. Vzdálenější příbuzní jsou

⁷⁰ POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech manželství: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. 97. svazek. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-334-0., Str. 340

⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §910 odst. 1

především Ti rodinní příslušníci, jenž nejsou v pokolení přímém. Do doby, než je uzavřeno manželství, považuje se za vzdáleného příbuzného i druh/družka.

NOZ se dále zabývá typem již zmíněného výživného mezi rodiči a dětmi, ale zahrnuje to zároveň i předky a potomky. Toto je doslovně vysvětleno v ustanoveních §915 – §920 NOZ. Zde uvádí, že *„životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko přechází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.“*⁷² Tato začíná dnem narozením dítěte. Nicméně otázka placení výživného na dítě je jedním z těch nejčastějších a nejvíce problémových případů placení výživného. Na vyživovací povinnost působí mnoho faktorů, jako je péče o dítě a jakou mírou se na ni každý z rodičů podílí nebo, jestli rodiče žijí ve společné domácnosti.⁷³ V případě, že rodiče žijí odděleně, zde nastává problém, který definuje NOZ tak, že dítě má mít zásadně shodnou životní úroveň rodičů. Vzhledem ke skutečnosti, že každý z rodičů může mít takto jinou životní úroveň, je pro dítě určující životní úroveň tohoto rodiče, který jí má vyšší. Samotný rozsah a výše plnění vyživovací povinnosti bude vysvětlen v dalších kapitolách, společně s určením případů, kdy dochází ke změně vyživovací povinnosti.

5.2.4. Vyživovací povinnost neprovdané matce

Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce najdeme obdobně v NOZ pod ustanovením §920, přičemž se jedná o zvláštní typ placení výživného. Občanský zákoník v tomto případě počítá především s případem, kdy počat potomek v nemanželském poměru. Tato povinnost by měla být obligatorní i bez návrhu matky. V opačném případě, nebo v případě, kdy se matka a otec dítěte v uvedené věci nedokážou dohodnout, rozhodne soud na návrh jednoho z rodičů. Obdobně platí i v případě muže, jehož otcovství je nepravděpodobné. Uvedené by dokazoval soud, případně je toto prohlášeno souhlasným prohlášením oběma rodiči. V případě přiznání výživného, má otec, či předpokládaný otec přispět v přiměřeném rozsahu na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. To platí i v případě, že by se dítě nenarodilo živé. Potřebnou částku na výživu a

⁷² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §915 odst. 1

⁷³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9. Str. 38-39.

náhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem může soud, na základě návrhu těhotné ženy, uložit muži, jehož otcovství je pravděpodobné, zaplatit i předem. Nicméně maximální doba, po kterou je otcí, jehož otcovství je pravděpodobné, uložena tato povinnost činí pouhé dva roky od doby narození dítěte. Dle 3 odst. ustanovení §920 může být muži, jehož otcovství je pravděpodobné, uloženo soudem, na základě návrhu těhotné ženy, aby předem uhradil již zmíněnou částku s náležejícími náklady po dobu, po kterou by ženě náležela jako zaměstnankyni podle jiného právního předpisu mateřská dovolená.

Účelem institutu není zajistit neprovdané matce, resp. těhotné ženě stejnou životní úroveň, kterou by mohla požadovat v manželství, ale kompenzovat jí alespoň v majetkové sféře fakt nižších příjmů způsobený sníženými výdělečnými možnostmi a schopnostmi.⁷⁴

5.2.5. Vyživovací povinnost z pozůstalosti

Specifickým typem výživného je právě uvedená vyživovací povinnost, neboť tato se jako jediná váže k smrti jednoho z manželů. V takovém případě má pozůstalý manžel právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů po smrti manžela. Je-li vdova těhotná, má právo na slušnou výživu až do konce šestého týdne po porodu; totéž právo má i matka zůstavitelova dítěte, která nebyla za zůstavitele provdána.⁷⁵

5.2.6. Vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery

Jak již bylo řečeno, uvedenou vyživovací povinnost nepojednává nový občanský zákoník, nýbrž zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., v první části tohoto zákona, pod hlavou IV, pod povinnostmi a právy partnerů. Přesněji se jedná o paragrafové znění v rozsahu od §10 až §13. Zákon stanoví jasně, totožně jako v případě manželů, nicméně tito jsou zde zaměněny za slovo partneři: *„Partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost. Neplní-li jeden z partnerů tuto povinnost, určí soud na návrh některého z nich její rozsah, přičemž přihlédne k péči o společnou domácnost. Rozsah vyživovací povinnosti se stanoví tak, aby*

⁷⁴ 2 KRÁLÍČKOVÁ, Z. In: HRUŠÁKOVÁ, M, Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1053

⁷⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, §1666 odst. 1

*hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná. Vyživovací povinnost mezi partnery přechází vyživovací povinnosti dětí.*⁷⁶ Opětovně i další paragrafová znění se zabývá především otázkou vyživovací povinnosti mezi partnery po zrušení partnerského soužití a na závěr pojednává ve společných ustanovení pro určení a splatnost mezi těmito partnery během, ale i po zrušení partnerského soužití.

5.3 Výše výživného

Po celou práci jsme se seznamovali s termíny jako je stejná, slušná a přiměřená výživa. Obdobně se užije i zde v případě určování výše výživného, nicméně se však v tomto případě nelze řídit přesně stanovenou hodnotou, nýbrž je zapotřebí do uvážení a rozhodování výše výživného zaimplementovat všechny proměnné, které hrají roli, a to jak ve prospěch či nepospěch všech dotčených.

Proto je určení výše výživného jednou z nejčastějších otázek, jenž musí soud řešit v těchto případech. Hlavní je zkoumat a zjistit skutečné příjmy jak navrhovaného, tak povinného. Roli zde hraje také i životní úroveň obou stran, případně společná, za předpokladu, zda stále žijí v jedné domácnosti a v neposlední řadě jejich způsob života. O tomto bylo pojednáváno v roce 2004, kde Ústavní soud souhlasil s návrhem stěžovatelky, kdy odvolací soud *„určil výši výživného k dětem pouze na základě příjmů, které dosahoval v posuzovaném období, aniž by celkově zhodnotil jeho majetkové poměry a životní úroveň. Při hodnocení majetkových poměrů rodiče je ovšem nutno přihlídnout nejen k fakticky dosahovaným příjmům, ale i k celkové sumě jeho movitého a nemovitého majetku a ke způsobu jeho života.“*⁷⁷ Během zjišťování těchto skutečností je důležité brát v potaz i aktuální nabídky a poptávky na trhu práce, která se váže k dotčeným stranám.

V případě, kdy povinný zatají své skutečné příjmy, se lze řídit stanoviskem Nejvyššího soudu, který v doslovném znění uvádí *„přesahují-li navíc povinným tvrzené výdaje (splátky úvěru na pořízení či rekonstrukci domu, na úhradu za odběr elektrické energie a plynu v jím obývaném domě, na běžnou spotřebu za*

⁷⁶ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, §10 odst. 1,2,3

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03.

*měsíc, na výživné pro jiné oprávněné) výši příjmů z podnikání, lze mít za to, že ve skutečnosti dosahuje vyšších příjmů.*⁷⁸ U takového jednání pak však může nastat i tzv. nevyvratitelná výdělková domněnka dle §916 NOZ, dle které platí, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu.⁷⁹ V roce 2024 je částka životního minima stanovena na částku 4 860,- Kč. Z toho tedy vyplývá, že pokud by soud pojednával o určení výše výživného a užila by se uvedená výdělková domněnka, částka 4 860,- Kč se vynásobí částkou 25 a dostaneme se na částku 121 500,- Kč, z které by soud mohl určit výše výživného. Nicméně soud by se měl ještě před užitím této domněnky, sám zjistit skutečný stav příjmů povinného, například součinností s finančním úřadem. Je však důležité, aby soud řádně a komplexně posoudil skutečné příjmy a v případě užití evidenci o hospodaření, také kontroloval, jaké položky byly do této evidence zahrnuty a zda se jedná o položku, na základě které, lze posuzovat životní úroveň povinného.

5.4 Rozsah plnění

V tomto případě se to dotýká především manželů, kteří se dožadují výživném na manželovi či po bývalém partnerovi po rozvodu. Totožné platí i v případě dítěte, kde však jeho zájmy zastupuje jeden z rodičů či zákonný zástupce, do doby plnoletosti tj. 18 let. Nicméně výživné je přiznáváno jak zletilým, tak nezletilým dětem, neboť vyživovací povinnost je ukončena až v době, kdy je jedinec schopný se o sebe sám postarat. V případě studia na vysoké škole, tedy v době přípravy na budoucí zaměstnání, je vyživovací povinnost stále platná, a to i přestože dotčená osoba dovršila 18 let.⁸⁰ Je však důležité, aby studium bylo předmětné. V uvedené věci v minulosti dvakrát rozhodoval Ústavní soud slovy „*za situace, kdy studium nezletilého nenese znaky soustavnosti a cílevědomosti,*

⁷⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2016, sp. zn. Cpjn 204/2012 SBÍRKA SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK. Online. 2016. Dostupné z: <https://sbirka.n soud.cz/sbirka/7262/>. [cit. 2024-01-14].

⁷⁹ JUDR. LUKÁŠ ZÁRYBNICKÝ. Prokazování příjmů v řízení o vyživovací povinnosti a nevyvratitelná výdělková domněnka. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prokazovani-prijmu-v-rizeni-o-vyzivovaci-povinnosti-a-neyvratitelna-vydelkova-domnenka-113422.html>. [cit. 2024-01-14].

⁸⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9. Str. 52-53.

*nelze na rodiči spravedlivě požadovat, aby vynakládal peněžní prostředky, které by ve svém výsledku nepřispívaly k osobnímu rozvoji dítěte.*⁸¹ V druhém případě rozhodoval obdobně slovy „nemělo by však určitě jít o studium samoučelné, kterým by si vyživovaná osoba pouze takzvaně "prodlužovala mládí.“⁸²

Do samotného rozsahu plnění je dále zapotřebí mít na paměti nejen dobu, po kterou lze žádat o výživné, ale také přiměřený obsah tohoto výživného, které je vždy stanoveno v uvedených odstavcích jednotlivých ustanovení, tj. zda se jedná o stejnou, slušnou či přiměřenou výživu, jak jsme si již vysvětlili v dřívějších kapitolách této práce.

5.5 Změna vyživovací povinnosti

V opodstatněných důvodech, lze žádat o případnou změnu vyživovací povinnosti, a to jak ze strany povinného, tak oprávněného. V případech výživného nezletilým se jedná například o situaci, kdy dítě dospívá a úměrně k jeho dospívání může žádat oprávněný, v tomto případě zákonný zástupce dítěte, o možnost navýšení částky po výživném, neboť i s dospíváním jsou pochopitelně přidružené další výdaje. V případě studia se může jednat například o pořízení nových pomůcek, či zvýšení nákladů na dopravu atd.⁸³ V opačném případě, kdy již zletilý dokončí studium na střední či vysoké škole, a nehodlá dále rozšiřovat své znalosti, může povinný žádat o změnu či naopak ukončení vyživovací povinnosti, a to v případě, kdy by zletilý již nastoupil do zaměstnání a začal by pobírat stabilní příjem. Povinný dále může podat návrh, i v případě uzavření nového manželství či narození nového dítěte, které musí živit anebo v případě výrazného snížení příjmů, které musí být řádně prokázáno. Toto se vztahuje na povinného či oprávněného totožně. Změna či zánik vyživovací povinnosti však nelze nastat samovolně. K uvedenému je proto zapotřebí vždy návrhu, alespoň jedné ze stran. Jednou z povinností povinného je především jevit i vlastní aktivní zájem, neboť při změně, kdy by došlo k nároku na ukončení vyživovací povinnosti, musí tento návrh sám podat. V opačném případě bude tato povinnost přetrvávat i nadále, nicméně tím není vyloučena zpětná stížnost, která je následně předmětem

⁸¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.03.2014, sp. zn. IV ÚS 1247/13

⁸² Usnesení Ústavního soudu ze dne 30.09.2014, sp. zn. II 2121/14

⁸³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014. Praktikum (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9. Str. 57.

dotčeného soudního řízení, ve kterém bude soud sám zjišťovat skutečný stav věci a to, v jaké míře se obě strany podíleli na plnění vyživovací povinnosti zahrnující veškeré skutečnosti, jež se k této vážou.

5.6 Soudní řízení

Základem pro samotné soudní řízení ve věcech výživného, je podání návrhu pro zahájení tohoto řízení. Tento většinou podává oprávněný, kdy tomuto většinou předchází i nějaká snaha o mimosoudní vyrovnání, na základě kterého, by se dokázali povinný s oprávněným dohodnout. U těchto mimosoudních vyrovnání bude ve vzduchu především otázka, jak vysokou částku uplatňovat na výživném, a právě tato otázka je hlavním tématem tohoto výživného. Samotný podnět se zpravidla podává na okresním soudě, a to v místě trvalého bydliště povinného nebo proti tomu, komu je návrh směřován. Podání může být v listinné či elektronické formě, nicméně je zapotřebí, aby obsahovalo vše potřebné, a to především jakému okresnímu soudu je návrh adresován, kdo tento návrh činí a proti komu jej směřuje, obsah věci společně s jakým návrhem je podáván, případně co je žádáno. K podání mohou být rovněž přiloženy listinné důkazy k uvedené věci, nicméně toto bude i nadále předmětem samotného řízení, neboť dokazování bude následně provádět i samotný soud. Na závěr je zapotřebí, aby byl návrh opatřen podpisem navrhovatele společně s datumem. Jestliže je návrh podáván ve prospěch nezletilých dětí, lze tento návrh učinit ústně do protokolu, přičemž řízení, které se týká nezletilých a zletilých dětí jsou osvobozeny od soudního poplatku. V ostatních řízeních o výživném je od soudního poplatku vždy osvobozen navrhovatel, taktéž pak i neprovdaná matka v řízení o výživném a o příspěvku na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Ve zbylých případech činí soudní poplatek 500 Kč.⁸⁴

Během řízení je oprávněný soud, jenž toto řízení vede, se řídit tzv. vyšetřovací zásadou. Tato je upravena ve správním řádě v §50 odst. 2 a která nám v podstatě doplňuje zásadu materiální pravdy, která je rovněž ukotvena ve stejném zákoně. Na základě těchto zásad je proto pro soud podstatné, aby on sám zjistil skutečný stav věci a neodkazoval se pouze na ústní vyjádření od obou

⁸⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Návrh na zahájení řízení o určení výživného. Online. Praha, 2024. Dostupné z: <https://vyzivne.justice.cz/navrh-na-urceni-vyzivneho/>-. [cit. 2024-01-21].

stran. Tato odpovědnost náleží pouze soudu, nicméně touto zásadou není dotčeno právo o předkládání důkazů účastníky. Soud může dále připustit, na základě požádání účastníka, aby za něj podklady pro vydání rozhodnutí opatřil tento účastník.⁸⁵ Typickými důkazy chápeme například potvrzení o příjmech účastníků, potvrzení o studiu u nezletilých a zletilých dětí, případně jiné účty, na základě kterých, je výživné požadováno.

Soud se vždy před zahájením hlavního líčení, snaží o smírné řešení návrhu. V takovém případě může soud v přípravném řízení doporučit mediační služby. Tyto mohou oběma stranám poskytnout odbornou pomoc, a to především z psychologického hlediska. Zároveň je tím přerušeno i řízení, avšak na maximální dobu 3 měsíců.

Samotné řízení začíná pronesením návrhu navrhovatele, po kterém je dáno slovo všem účastníkům řízení, aby soud mohl shrnout dosavadní skutková zjištění, a po kterém následně provádí dokazování. Po skončení dokazování, dostanou všichni účastníci ještě poslední slovo, před vynesemím rozsudku, který je vyhlášen ihned poté. Rozsudky stanoví povinnost k plnění výživného jsou již předběžně vykonatelné, to znamená, že jsou vykonatelné ještě před nabytím právní mocí.⁸⁶ Každý rozsudek obsahuje následně i poučení o opravném prostředku a lhůtě, po kterou lze toto odvolání podat. Zpravidla se jedná o dobu 15 dnů, pokud daný rozsudek nestanoví jinak. V případě schválení dohody rodičů soudem nelze takový rozsudek napadnout odvoláním.

⁸⁵ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, §50 odst. 2

⁸⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Rozhodnutí o výživném. Online. Praha, 2024. Dostupné z: <https://vyzivne.justice.cz/rozhodnuti-o-vyzivnem/>. [cit. 2024-01-21].

6. Neplnění vyživovací povinnosti

V nadcházejících kapitolách se práce bude zabírat skutečnostmi, které nastanou v případě neplnění vyživovací povinnosti a jakým způsobem jsou ukládány tresty a v jakém případě dojde k takovému porušení.

V případě, že povinný neplní svou vyživovací povinnost, tzn. že neplní povinnost v pravidelných intervalech, jenž mu byla pravomocným rozsudkem uložena, může se dopustit trestného činu, který je definován v trestním zákoníku. Takovýmto důsledkům říkáme trestněprávní důsledky. Nicméně důsledky mohou být i občanskoprávní, jako ty „mírnější“, kam řadíme soudní výkon rozhodnutí a výkon exekutora.⁸⁷ Dále je zapotřebí si uvědomit, že k neplnění vyživovací povinnosti může dojít i před tím, než o výživě rozhodne soud (či je uzavřena dohoda), avšak úrok z prodlení logicky požadovat nelze.⁸⁸

6.1 Právní kvalifikace zanedbání povinné výživy

Zcela jasně trestní zákon hovoří slovy, „*Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*“⁸⁹

K tomu, aby bylo možné skutek takto kvalifikovat, je zapotřebí, aby zde byla naplněna skutková podstata takového trestného činu, přičemž se jedná o souhrn znaků typických pro trestný čin. V tomto případě je tato přiřazena člověku, jenž konkrétně vyživovací povinnost úmyslně či nedbalostně neplní. Jedinec, který nemá ze zákona uloženu vyživovací povinnost se logicky takového trestného činu ani dopustit nemůže. Dále je zapotřebí si uvědomit, že k tomu, aby byla naplněna skutková podstata, se nemusí jednat pouze o to, že by neplnil svou vyživovací povinnost formou zasílání peněžní částky. Naopak v případě plnění výživného na dětech, lze za takové jednání chápat i to, když například neposkytuje dítěti dostatek stravy či nedostatečně zaopatřuje své dítě ošacením apod. V jiném případě, kdy má být na dítěti proveden lékařský zákrok a tento odmítne, nebo

⁸⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9. Str. 108.

⁸⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Analýza aktuálních otázek výživného*. Online. Praha. Dostupné z: https://vyzivne.justice.cz/wpcontent/uploads/2022/09/Analýza_Vyzivneho.pdf. [cit. 2024-01-22].

⁸⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §196

nesouhlasí s návrhem poskytované léčby, se však nejedná o zanedbání povinné výživy.⁹⁰

V České republice je zásadní, aby pro naplnění této skutkové podstaty neplnil svou vyživovací povinnost po dobu 4 měsíce po sobě jdoucích. To znamená, že povinný nezaplatil celkem pětkrát v určeném termínu.⁹¹ V případě, že by platby byly nepravděelné a byly zasílány například ob měsíc, tak v takovém případě můžete požádat o podání návrhu na exekuci výživného z platu otce dítěte anebo případně i návrhem na exekuci výživného prodejem jeho movitého a nemovitého majetku. Avšak z usnesení Nejvyššího soudu vyplývá, že i v případě, že by povinný, aniž by mu v tom bránily podstatné důvody, plní vyživovací povinnost jen v omezeném rozsahu, nikoli v rozsahu stanoveném zákonem, se jedná o zanedbání povinné výživy.⁹² To samé platí i v případě, že povinný hradí v podstatně v nižších částkách, než které mu byly stanoveny soudním rozhodnutím i přestože nebyly zjištěny žádné okolnosti, které by mu bránily plnit svou vyživovací povinnost ve stanovené výši.⁹³ V neposlední řadě, se může vyskytnout situace, kdy povinný vždy uhradí pouze každý čtvrtý měsíc, aby tím zabránili naplnění skutkové podstaty zanedbání povinné výživy, nicméně dle rozhodnutí Nejvyššího soudu, uhrazením pouze některé z plateb, ačkoliv by mohl hradit v plném rozsahu, opětovně bez okolností, které by mu bránily v plnění, nepřerušuje tento protiprávní stav a nevede to k beztrestnosti jednání.⁹⁴

Je však zapotřebí vždy rozlišovat, zda povinný splátku na výživném uhradil pouze opožděně z opodstatněných důvodů, či se jednalo o úmyslné jednání, kterým by naplňoval alespoň část skutkové podstaty uvedeného tr. činu.

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1135/2006

⁹¹ VIKTORINOVÁ, Marie a Jana ZEZULOVÁ. Ještě k trestnému činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Státní zastupitelství. 2010, 2010(10), s. 19

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 7 Tdo 630/2019

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1301/2014

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 4. 2014, sp. zn. 3 Tdo 226/2014

Na závěr je přiložena tabulka s porovnáním naplnění skutkové podstaty zanedbání povinné výživy i v jiných státech Evropy a Ruska

Stát	Ustanovení	Doba neplnění vyživovací povinnosti	Trest odnětí svobody v základní skutkové podstatě
Česká republika	§ 196	déle než 4 měsíce	až 1 rok
Slovensko	§ 207	nejméně 3 měsíce v období 2 roků	až 2 roky
Francie	§ 227-3	déle než 2 měsíce	až 2 roky
Německo	§ 170	není stanovena	až 3 roky
Rusko	§ 157	není stanovena	1 měsíc až 1 rok

Zahraniční srovnání trestného činu a tr. odnětí svobody za takový trestný čin. Dostupné z: https://vyzivne.justice.cz/wp-content/uploads/2022/09/Analyza_Vyzivneho.pdf

6.2 Trestní sazba

Základní trestní sazbu ukládá trestní zákoník, dle již zmíněné tabulky v předchozí kapitole, na odnětí svobody až do výše jednoho roku. Nadále však trestní zákoník hovoří obdobně, jako u příkladu z usnesení Nejvyššího soudu, a to, že v případě, že se povinný bude úmyslně vyhýbat plnění své zákonné vyživovací povinnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.⁹⁵ V neposlední řadě hovoří trestní zákoník i o situaci, kdyby povinný, ať svým úmyslným či nedbalostním jednáním, vydal oprávněnou osobu do stavu nebezpečí nouze. V takovém případě by hrozil povinnému trest odnětí svobody na šest měsíců až tři léta, jak hovoří poslední odstavec v §196 zanedbání povinné výživy trestního zákoníku.

6.3 Sankce za neplnění vyživovací povinnosti

Vzhledem k sankcím je zanedbání povinné výživy jedním ze zvláštních trestných činů, které jsou českým trestním zákoníkem upraveny. Již z logiky věci je samozřejmé, že pokud povinný nebude plnit svojí vyživovací povinnost, uvalení trestu odnětí svobody, samotnou věc nedokáže vyřešit, ale naopak v takovém případě dluh bude nabývat ještě větší dlužné částky, přičemž záruka toho, že si povinný svůj dluh odpracuje ve výkonu trestu odnětí svobody, není zaručena. Trestní zákoník proto jasně uvádí, že za trestný čin zanedbání povinné výživy

⁹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §196 odst. 2

podle §196 odst. 1 a 2 lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody pouze za podmínky, že uložením takového trestu se vyžaduje účinná ochrana společnosti, nebo naopak není naděje, že by bylo možné povinného napravit jiným druhem trestu.⁹⁶

K uvedenému je proto důležité mít na paměti především i nálezy Ústavního soudu, který tvrdí že, *„trestní právo a trestněprávní kvalifikaci určitého jednání, které má soukromoprávní základ, jako trestného činu je třeba považovat za ultima ratio, tedy za krajní právní prostředek, který má význam především celospolečenský, tj. z hlediska ochrany základních společenských hodnot. V zásadě však nemůže sloužit jako prostředek nahrazující ochranu práv a právních zájmů jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů, kde závisí především na individuální aktivitě jednotlivce, aby střežil svá práva, jimž má soudní moc poskytovat ochranu. Je však nepřijatelné, aby tuto ochranu aktivně přebíraly orgány činné v trestním řízení, jejichž úkolem je ochrana převážně celospolečenských hodnot, nikoliv přímo konkrétních subjektivních práv jednotlivce, jež svou povahou spočívají v soukromoprávní sféře.“*⁹⁷

Dále dle zvláštního ustanovení o trestání zanedbání povinné výživy, může soud uložit povinnému, u kterého je důvodná obava, že povinnost uhradit výživné bude mařena nebo ztěžována, přiměřené omezení v podobě zdržení se řízení motorových vozidel.

Aktuálně by měla být připravována novela trestního zákoníku, která by mohla platit začátkem července roku 2024. V této by mohli být sníženy tresty odnětí svobody za zanedbání povinné výživy, a to maximálně na dobu jednoho roku. Nynější náměstek ministra spravedlnosti uvádí, že *„trestní zákoník by měl postihovat jen jednání s největší společenskou škodlivostí. Měl by být až tím nejzazším řešením. Většinou při odnětí svobody narůstá dluh na výživném, protože vězni nejsou ve výkonu trestu odnětí svobody většinou zaměstnáni. A situace dítěte se nezmění“*⁹⁸ V takovém případě mají zákonodárci v plánu

⁹⁶ Tamtéž, §55 odst. 2

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/04

⁹⁸ VOKURKOVÁ, Iva a Marta PILAŘOVÁ. Ministerstvo chce zmírnit tresty za neplacení výživného. Vězení až na tři roky prý není řešení. IRozhlas. Online. 2023, 18.08.2023 [cit. 2024-01-22].

ponechat pouze trest odnětí svobody jen za úmyslné neplacení výživného. Naopak plánují zavést větší úrok z prodlení, který by sloužil jako odrazující prvek. Aktuálně by mělo být za trestný čin zanedbání povinné výživy ve věznicích okolo 6 %, tj. okolo 1200 vězňů z necelých 20 tisíc odsouzených.

Je více než zřejmé, že možností, jak postihovat neplnění své vyživovací povinnosti bude více, avšak pro účely této práce budou následovně probrány především exekuci a srážky ze mzdy povinného. Tresty jako peněžitý trest, propadnutí majetku či obecně prospěšné práce jsou spíše obecné druhy trestů, které mohou být aplikovány i na více případů, než je pouhé zanedbání povinné výživy, ale pro účel práce jsou právě samotné exekuci či srážky ze mzdy daleko zajímavější ale především i více užitečné, a to především pro oprávněného, neboť je to jedna z cest, na základě které, lze uhradit dluh na výživném, alespoň částečně, a to i přes odpor povinného.

6.3.1. Exekuce

Je důležité si uvědomit, že podáním trestního oznámení na Policii ČR, se bude tato zabývat především skutečnostmi, zda byl či nebyl spáchán trestný čin zanedbání povinné výživy, a to obstaráváním důkazních prostředků či prováděním potřebných výslechnů, nicméně nic z toho nebude řešit samotné vymáhání dlužných splátek na výživném. Proto je vhodné, společně s trestním oznámením zároveň zahájit i exekuční řízení k vymáhání dlužného výživného. Hlavním rozdílem mezi „klasickým“ soudem, jako je především okresní soud, je ten, že soud představuje nezávislý státní orgán vykonávající soudní moc. Oproti tomu osoba soudního exekutora, stojící v čele exekučního úřadu, vykonává exekuční a další činnosti svěřené státem a je úřední osobou.⁹⁹

Samotná exekuce je zvláštní řízení, kterým je vykonáváno soudní rozhodnutí, to znamená, že základním předpokladem pro exekuci je pravomocné rozhodnutí soudu. Výkon soudního rozhodnutí je popsán v občanském soudním řádě *„nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může*

Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/vyzivne-alimenty-vezeni-zmena-pravidel-ministerstvo_2308180928_ako

⁹⁹ TOMŠOVÁ, Tereza. Exekuce a výkon rozhodnutí. Mylaw.cz. Online. 2019. Dostupné z: <https://mylaw.cz/clanek/exekuce-a-vykon-rozhodnuti-297>. [cit. 2024-01-24]

oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí. Soud nařizuje a provádí výkon rozhodnutí s výjimkou titulu, který se vykonává ve správním nebo daňovém řízení".¹⁰⁰ Soud následně ve svém rozsudku rozhodne, jakou částku má povinný uhradit včetně lhůty, která mu bude vymezena. Jestliže tento v uvedené lhůtě neuhradí požadovanou částku, lze se následně obrátit na soudního exekutora, čímž se zahájí exekuční řízení, případně soud, po právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, předá soudním exekutorům, mezi které byly věci rozvrženy, příslušné soudní spisy. Dnem, kdy soud předá soudnímu exekutorovi soudní spis, pokračuje dále řízení o výkonu rozhodnutí u soudního exekutora jako exekuční řízení.¹⁰¹ Pro samotný výkon exekuce je především důležitý exekuční příkaz, který opravňuje k vedení exekuce, na základě exekučního titulu, přičemž exekučním titulem mohou být rozhodnutí soudu nebo exekutora včetně notářských zápisů dle §274 z. č. 99/1963 Sb. Občanského soudního řádu nebo §40 z. č. 120/2001 Sb., exekučního řádu. Soudní exekutor následně posoudí, jakým způsobem bude exekuce provedena a vydá exekuční příkaz. Exekutor je povinen v exekučním příkazu zvolit takový způsob exekuce, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepochybné výši dluhů povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění dluhů povinného dosaženo.¹⁰² Doručení exekučního příkazu je vždy výhradně do svých rukou. V případě vyhýbání se převzetí tohoto příkazu a obecně písemností do vlastních rukou, jsou tyto písemnosti následně doručovány fikcí, a to buď vhozením do schránky dotčené osoby, případně vyvěšením na úřední desce. Exekuční příkaz především obsahuje, co je předmětem exekuce a jakým způsobem bude tato vymáhána. V případě, že má exekuce postihnout i movitý či nemovitý majetek, bude tento uveden v takovém exekučním příkazu. Povinný má poté možnost ve lhůtě do 30 dnů splnit vymáhanou částku, která je uvedena v exekučním příkazu. Některé exekuční příkazy, obsahují i poučení o speciálním inhibitoriu, která zakazuje povinnému nakládat se specifickým majetkem, které je v takovém exekučním příkaze uvedeno. Jestliže povinný nesplní požadavky určené exekučním příkazem, je mu následně doručeno vyrozumění o zahájení

¹⁰⁰ Zákon č. 99/1963 Občanský soudní řád, §251 odst. 1

¹⁰¹ Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, čl. II, odst. 3

¹⁰² Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, §47 odst. 1

exekuce, které zpravidla obsahuje opětovně exekuční příkaz, exekuční titul včetně uvedení všech zúčastněných stran, co je předmětem a jakým způsobem bude exekuce vymáhána. Vyrozumění dále obsahuje poučení o tzv. *generálním inhibitoriu*, které zakazuje povinnému nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku.¹⁰³ Toto se užije obdobně i na majetek, který nabude povinný v budoucnosti. Toto inhibitorium je ukončeno pouze ukončením exekuce, případně může toto ukončit předčasně exekutor v případě, že u něj povinný složí částku ve výši vymáhané pohledávky.

Exekuce, která ukládá povinnost uhrazením peněžité částky lze provést dle §59 exekučního řádu srážkami ze mzdy a jiných příjmů, příkázáním pohledávky, prodejem movitých věcí a nemovitých věcí, postižením závodu, správou nemovité věci či pozastavením řídičského oprávnění. V případě, že exekuce ukládají jinou povinnost než zaplacení peněžité částky, lze tyto provést vyklizením, odebráním věci, rozdělením společné věci, provedením prací a výkonů. Pro účely této práce se proto ještě podrobně podíváme na exekuci provedenou srážkami ze mzdy.

6.3.2. Srážky ze mzdy

K tomu, aby byly uplatňovány exekuce formou srážkami ze mzdy je zapotřebí, aby byl vydán exekuční příkaz tohoto druhu, přičemž samotná exekuce se následně započte po 30denní lhůtě, ve které, jak jsme si již uvedly, má povinný možnost uhradit danou pohledávku. Po této lhůtě je zasláno vyrozumění o zahájení exekuce, přičemž v daném případě exekuční příkaz obsahuje vždy příkaz určený plátcí mzdy, aby po tom, kdy mu bude exekuční příkaz doručen, prováděl ze mzdy povinného, nyní již dlužníka, stanovené srážky, a také nevyplácel sražené částky povinnému (dlužníkovi).¹⁰⁴ Tyto se použijí na výkon rozhodnutí srážkami z platu, ze služebního příjmu, ze služebního platu, z odměny z dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, z odměny za

¹⁰³ Tamtož, §44a odst. 1

¹⁰⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Srážky ze mzdy a jiných příjmů. Justice.cz. Online. 2024. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/srazky-ze-mzdy-a-jinych-prijmu/>. [cit. 2024-01-25].

pracovní nebo služební pohotovost, z odměny členů zastupitelstva územních samosprávných celků, z výživného a z dávek státní sociální podpory a pěstounské péče, které nejsou vyplaceny jednorázově. Exekuce však mohou postihovat i jiné příjmy, než je mzda dlužníka. Jedná se také dále o například i o srážky z náhrady mzdy nebo platu, nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, z důchodu, stipendia či podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci. Dále také například odstupné či jiné obdobná plnění, které jsou poskytnuty v souvislosti se skončením zaměstnání, služebního poměru či veřejné funkce, zjednodušeně se jedná o tzv. odstupné. Obdobně se toto užije i při výsluhovém příspěvku příslušníku bezpečnostních sborů a vojáků. V neposlední řadě se jedná o náhrady za ztrátu výdělku po dobu dočasné pracovní neschopnosti, sociální dávky dle občanského zákoníku a ze mzdových nároků podle zákona upravujících ochranu zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele dle zák. č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.¹⁰⁵

I zde je však možnost alespoň částečného smíru, mezi povinným, tedy dlužníkem a oprávněným, tedy věřitelem. Mohou se totiž, po vzájemné dohodě, dohodnout na vyplacení menší mzdy, než je stanovena občanským soudním řádem, pokud je s tímto věřitel spokojen. Pokud ano, oznámí tuto skutečnost oba, jak povinný, tak oprávněný vybranému soudnímu exekutorovi, který následně vyzve plátce mzdy, aby srážel nižší, dohodnutou částku.

Jestliže se po dobu exekučního řízení zjistí, že povinný po dobu 2 let nepobírá žádnou mzdu, soud tyto exekuce zastaví. Učiní tak i tehdy, jestliže bude zjištěno, že povinný po dobu 3 let nepobíral mzdu v takové výši, aby z ní mohly být tyto srážky prováděny. Návrh na zastavení exekuce je oprávněn podat i plátce mzdy. Dožadovat se tohoto práva má však i povinný, ale pouze v případě, že lze předpokládat, že vzhledem k jeho poměrům a chováním, bude nadále platit výživné dobrovolně.

Důležité je si říci, že srážky ze mzdy jsou prováděny z čisté mzdy, nikoliv hrubé. Podle §278 občanského soudního řádu, nesmí být povinnému srážena

¹⁰⁵ Zákon č. 99/1963 občanský soudní řád, §299 odst. 1

z měsíční mzdy základní částka, která je také označována jako tzv. nezabavitelná částka. Tato je stanovena nařízením vlády č. 595/2006 Sb., přičemž se jedná o dvě třetiny částky životního minima a dále také částka normativních nákladů na bydlení, která je stanovena v zák. č. 117/1995 o státní sociální podpoře. V případě, má-li povinný manžela, započítává se jedna čtvrtina nezabavitelné částky, a to i v případě, pobírá-li samostatný příjem. V případě dětí, jenž společně vyživují, se do částky započítává jedna čtvrtina nezabavitelné částky za každé dítě.¹⁰⁶

Pro lepší pochopení a uvedení v praxi si uvedeme následující příklad. Jestliže je povinný ženatý, a má jedno dítě povinné výživou, přičemž budou bydlet v obci, jenž má více jak 70 000 obyvatel. Dle nařízení vlády je životní minimum stanoveno na částku 4 860,- Kč.¹⁰⁷ Dle zák. č. 117/1995, jestliže je bydlení na základě nájemní smlouvy psáno na dvě osoby, má takto nárok na částku ve výši 14 197,- Kč.¹⁰⁸ V součtu tato částka činí tedy 19 057,- Kč, avšak nezabavitelnou částku tvoří pouze 2/3 tohoto součtu a to bude 12 704,60,- Kč. Částky jsou však zaokrouhlovány na celá čísla, tudíž se bude jednat o částku ve výši 12 705,- Kč. Jedna čtvrtina z nezabavitelné částky je 3176,25,- Kč tedy 3176,- Kč. Ke konečnému součtu se tedy jedná o částku nezabavitelného minima společně s náklady na bydlení 12 705,- Kč. K tomu se jedna čtvrtina ve výši 3176,- Kč započítává na manželku, jedna čtvrtina ve výši 3176,- Kč na dítě. Konečná částka, která bude považována za nezabavitelnou částku, bude ve výši 19 057,- Kč. Po odečtení nezabavitelné částky z čisté mzdy je třeba zjistit, zda zbytek čisté mzdy přesahuje jeden a půlnásobek součtu částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu nebo dvě osoby, přičemž dle zákona je jeden a půlnásobek součtu částky životního minima jednotlivce a částky normativních nákladů na bydlení pro jednu osobu, tedy. 28 585,- Kč tj. $1,5 \times (4\ 860 + 14\ 197)$. Zbytek čisté mzdy, který bude přesahovat danou částku je následně plně zabavitelný, a to bez omezení. I přestože nedošlo k úpravě normativních nákladů na bydlení, ani se nezměnilo nařízení o nezabavitelných částkách, tak i

¹⁰⁶ Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o nezabavitelných částkách

¹⁰⁷ Zákon č. 110/2006 o životním a existenčním minimu, §2

¹⁰⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, §26 odst. 1, písm. a)

přesto se nezabavitelná částka, oproti roku 2023, snížila. Můžou za to dodatečně zvýšené náklady na bydlení.¹⁰⁹

6.3.3. Účinná lítost

Na závěr se podíváme na skutečnost, která však nemá represivní charakter, jakožto výše uvedené exekuce a jejich podoba ve srážkách mzdy. Jak jsme si již uvedli, zanedbání povinné výživy je zvláštní druh trestného činu a je tomu tak u okolnosti, jenž vylučuje protiprávnost za spáchání takového činu. Hovoříme v tomto případě o účinné lítosti. I přestože aplikace účinné lítosti není vymezena pouze na trestný čin zanedbání povinné výživy, dostává se jí v tomto případě určité privilegovanosti, a to i na podkladě již uvedených skutečností, na základě kterých, je před uložením trestu odnětí svobody upřednostňováno uložení jiného trestu. Dle §197 tr. zákoníku trestní odpovědnost za tento trestný čin zaniká, jestliže tento trestný čin, za prvé, neměl trvale nepříznivých následků a za druhé, pokud povinný splnil svou povinnost dodatečně, ale dříve, než soud prvního stupně počal vylašovat rozsudek. Jinými slovy je zapotřebí, aby oprávněný nebyl vystaven stavu nouze a dokázal být nějakým způsobem zaopatřen dostatečně a povinný následně zpětně zaplatil veškerý dluh, který vznikl na výživném, a to do doby, než by ve věci rozhodl oprávněný okresní soud.

¹⁰⁹ KUČEROVÁ, Dagmar. *Nezabavitelná částka v exekucích a insolvencích se od roku 2024 snižuje*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/clanky/nezabavitelna-castka-v-exekucich-a-insolvenich-se-od-roku-2024-snizuje/>. [cit. 2024-01-25].

7. Úvahy de lege lata

I přestože se dnešní podoba zákona občanského práva, kterou známe v podobě zák. č. 89/2012 Sb., tváří, jako novodobá právní úprava občanského práva, tak i přes rekodifikaci, od které si tehdejší premiér Nečas v roce 2011 sliboval především ucelenost právní úpravy a modernizaci občanskoprávních vztahů, zůstal nový občanský zákoník takřka totožný od jeho předchozích podob. Ucelení a jednotnost občanskoprávních vztahů přinesly sloučením určitý benefit, kdy není potřeba k vyložení jednoho pojmu mít po ruce další sbírku zákonů, ve které by bylo potřeba listovat, nicméně to nic nemění na skutečnosti, že to samé děláme v novém občanském zákoníku, který obsahuje celkem 3080 ustanovení, včetně závěrečných ustanovení, které obsahují další desítku stránek. Je proto otázkou, zda takové sloučení bylo zapotřebí anebo zda nepostačovalo připravit novelu jednotlivých zákonů odděleně. Avšak vzhledem k návaznosti a propojenosti jednotlivých ustanovení se dá považovat toto rozhodnutí, tehdejší vlády, za pochopitelné.

I přestože jsem se během vypracování dané práce neseťkal s mnohými výrazy, které by činili větší obtíže v rámci porozumění, je však nepřehlédnutelné celkové zpracování nového občanského zákoníku. Je hloupost zamýšlet, že novelizací, by měl být přepsán zákon, a to slovo od slova. Český jazyk se rozvíjel mnoho let a neustále se rozvíjí, neboť i v dnešní rychlé a moderní době je posun vpřed považován, za jedním ze znaků pokroku. A ačkoliv nahradili zákonodárci tehdejší používané výrazy novějšími a modernějšími, nevyhnuli se zákonodárci určitému opomenutí, kdy stále ponechali pár předpotopních výrazů, které by i v dnešní době, obyčejnému člověku vlastně nedávali na první pohled smysl a pro řádné pochopení by musel dočítat další odborné články k vyložení daného pojmu. Jedná se především o hlavu III., tedy právu dědickém, kde se vyskytují slova, jako jsou *osoba obmyšlená*, *zřízení odkazu* či *obtížením odkazu*. Anebo také zřízený institut tzv. *výprosy*. Hlavní otázkou je tedy především, jak moc úspěšná byla uvedená rekodifikace tohoto zákona v roce 2012 do dnešní, stávající podoby.

Na závěr k samotnému trestnému činu zanedbání povinné výživy je zároveň potřebné zvážit trestnost tohoto trestného činu. Z textu již víme, že pachatelů trestných činů zanedbání povinné výživy tvoří necelých 6 % z celkového počtu

vězňů, kteří momentálně obývají prostory českých věznic. I přestože se nejedná společensky závažný trestný čin, nicméně i tak se dotýká převážně jednotlivců a to především oprávněné osoby případně dítěte, na které má povinný plnit svou vyživovací povinnost. Zákonodárci obstojně dokázali přijít již zmíněnými ustanoveními, jakým způsobem jsou tyto otázky řešeny, nicméně si myslím, že za kritické považuji především absenci například zmíněných judikátů, které by mohli být zahrnuty k jednotlivým ustanovením a to především těm, které se dotýkají povinnosti plnit vyživovací povinnost.

8. Úvahy de lege ferenda

Vzhledem k tomu, že v první části práce jsem se zabýval především manželstvím, nastává zde proto otázka, která se bude týkat aktuálně stále rozrůstající se LGBT komunity. I přestože se jedná o poměrně novou komunitu, je aktuální legislativa poměrně úzká. Avšak pokud se na uvedenou komunitu budeme dívat dětskými očima, není mezi členy LGBT komunity v zásadě žádný rozdíl, kromě sexuální orientace. Hlavním modelem, který byl po staletí, a vycházel z podstaty biologie člověka je ten, že rodinu mají založit muž a žena, nikoliv pár stejného pohlaví. Biologicky to není ani možné. Myslím si, že do budoucna by tento model zasloužil obměnu, neboť princip práva musí zůstat objektivní a nezájatý. Je však důležité, aby samotná obměna nepropadala nátlaku ze směru LGBT komunity, kterou lze ve své podstatě považovat za jakousi menšinu. Český právní systém již roku 2022 zavedl termín a s ním spjatý zákon o registrovaném partnerství. Výraz trvalý svazek manželství, ať je nadále privilegiem standardních a historických hodnot, kteří přetrvávají i do budoucna a zůstanou stejné. Změnu bych však spatřoval v právech u registrovaného partnerství. Nechtělyby tyto uznají namísto výrazu registrovaného partnerství například partnerské manželství či manželství stejnopohlavního páru, kdy s nabytím takového práva, by u nich vznikly totožná práva, jaké jsou u klasického manželství s výjimkou onoho názvu a zaměnění tohoto výrazu v novém, totožném zákoně. I přestože by se jednalo skoro o duplicitní knihu, totožná by nebyla, neboť by zahrnovala zároveň otázku adopce pro stejnopohlavní manžele. Bezpochyby je to otázka pro budoucí zákonodárce, zůstane však otázkou do jak vzdálené budoucna lze tyto možné změny očekávat či nikoliv. Příklad si můžeme vzít z USA, kde adopce dítěte do homosexuálního páru již dávno není tabu.

Druhou částí k uvedené úvaze, bude otázka řešení trestného činu zanedbání povinné výživy. Jedno z nabízejících řešení nadcházející novely trestního zákoníku k sankcím za neplacení výživného hovoří o tzv. dekriminálnízaci tohoto trestného činu. Zákonodárci chtějí vymyslet jiné způsoby sankcí, aby za

prvé ulevily věznicím a za druhé, aby trestání neplnění své vyživovací povinnosti mělo větší úspěšnost. I přesto je však otázkou, zda je této dekriminalizace potřeba. V rámci mezinárodních úmluv, především Listiny základních práv a svobody, je život a právo na něj jednou z největších hodnot. Avšak trest odnětí svobody se ukládá jako krajní možnost těmto pachatelům, a to z důvodu, že u nich není zjevná náprava, ani snaha o to, nějakým způsobem splatit svůj dluh na výživném a přispět k tomu, aby mohli vést nadále řádný život ve společnosti, a této také vrátit. Je to přesně naopak, kdy velké procento těchto pachatelů, jsou především recidivisti. Pokud se na věc podíváme očima obyčejného občana, v případě, že by mu za neplacení výživného hrozil trest odnětí svobody, udělá vše, co je v jeho silách, aby mu nebyla odpírána svoboda a právo na to, vést řádný život. I pobyt pachatele ve výkonu trestu odnětí svobody stojí stát jako takový, peníze. Jenže pokud tato osoba odmítá svůj dluh splácet i tak, je to další finanční břímě, které stát nese. Je proto záhadnou, zda uvedená osoba, jenž dostane díky připravované novele maximální trest odnětí svobody pouze ve výši jednoho roku, tuto možnost přijme jako své pokání a začne splácet svůj dluh, či zůstane v již zajetých kolejí a dále nebude hradit svůj dluh, avšak na svobodě, která nevylučuje další trestnost. S takovýmto typem trestu by snad i souhlasit šlo, avšak si myslím, že by tento plnil svůj úkol, pokud by ke kratší době výkonu trestu odnětí svobody byla povinnost začít svůj dluh neprodleně splácet formou provedením práce po dobu odnětí svobody. Jednalo by se o obligatorní povinnost, s kterou by povinný musel souhlasit, v opačném případě, dle mého názoru, by se zkrácená doba trestu odnětí svobody minula účinkem, i přestože je tento trest pro pachatele příznivější.

Dekriminalizace navíc vychází z určité části i ze subsidiarity trestní represe, kterou nám stanoví trestní zákoník, jedná se o zásadu říkájící, že trestní právo je prostředkem určeným k ochraně zákonem stanovených zájmů a jeho užití je možno pouze tehdy, pokud užití jiných právních prostředků nepřichází v úvahu z důvodu jejich vyčerpání či jsou zjevně neúčinné nebo nevhodné. Nicméně trestní zákoník má hájit především zájmy stanovené tímto zákonem, avšak v případě neplnění vyživovací povinnosti je tento chráněný zájem vedený spíše k jednotlivci a jeho zájmům, případně zájmům dítěte. K uvedenému je proto mít na paměti již zmíněný Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/04.

9. Závěr

Za hlavní cíl práce jsem si stanovil poskytnout jasný přehled vztahující se k zániku manželství a s ním spojených, mnohdy problematických, otázek ohledně placení vyživovací povinnosti, včetně jejího dělení. Práce by měla sloužit čtenářům, kteří se o tuto problematiku zajímají, případně by mohla sloužit především jako informativní zdroj. Do práce jsem proto zahrnul i seznam použitých pramenů a zdrojů informací, což může být užitečné pro další studium tohoto tématu.

V první části mé práce jsem se zaměřil především na stručný přehled historie v rámci rodinného práva a změny v právní úpravě v průběhu času. Dále jakým způsobem bylo manželství zaimplementováno do českého právního systému. Následně jsem se zaměřil na aktuální podobu nového občanského zákoníku a jeho samotného vzniku a zániku manželství, podrobně rozebíral různé metody ukončení manželství, včetně rozvodu, úmrtí jednoho z manželů anebo také změnou pohlaví. Po ukončení manželství vzniká vyživovací povinnost, zejména v případech, kdy jsou do procesu zapojeny nezletilé děti.

Z tohoto důvodu jsem práci dále směřoval směrem k vyživovacím povinnostem mezi manžely a mezi rodiči a dětmi. Popisoval jsem různé formy vyživovacích povinností a s tím spjatá práva. Zvláštní důraz následujících kapitol jsem kladl na trestněprávní následky při neplnění vyživovací povinnosti. Tyto trestněprávní následky byly zaměřeny především na exekuce a jejich formu srážkami ze mzdy, neboť si myslím, že právě exekuce jsou zásadní při domáhání se práva oprávněného. Touto cestou je alespoň z části možnost, jak zaručit vyplácení vzniklého dluhu, a to především v případě, kdy povinný odmítá plnit své závazky.

V závěrečné části mé práce jsem se zamýšlel nad aktuální podobou právního předpisu, který by zasloužil určitou pozornost ze strany zákonodárců. Posléze jsem se zamýšlel nad možnými budoucími změnami v právní úpravě. Snažil jsem se objektivně vnímat a reflektovat požadavky LGBT komunity týkající se otázky manželství.

Celkově lze konstatovat, že tato práce poskytuje ucelený pohled na problematiku zániku manželství a vyživovacích povinností, propojuje teoretické aspekty s dosavadní judikaturou. Otázky rozvodu a vyživovacích povinností jsou komplexní a vyžadují celkový pohled na právní, sociální a psychologické faktory. Je proto nezbytné, aby společnost i právní systém reagovaly na tyto výzvy s ohledem na humánní a spravedlivý přístup ke všem stranám zapojeným do rozvodového procesu, a to především zletilých a nezletilých dětí. Snaha o minimalizaci negativních dopadů rozvodu a spravedlivý přístup k vyživovacím povinnostem mohou napomoci ke konstruktivnějšímu způsobu zvládání těchto obtížných situací. Nadále je třeba sledovat vývoj těchto témat a přizpůsobovat právní rámec a podporu tak, aby reflektovaly aktuální potřeby všech dotčených stran, a to nejen v případě rozvodů a vyživovací povinnosti, ale zároveň i na již zmíněnou LGBT komunitou. Přínos této práce spočívá v poskytnutí vhledu do těchto složitých otázek.

Úvahy ohledně možného budoucího vývoje právní úpravy v této oblasti mohou posloužit jako směr pro další diskuse a výzkumy v oblasti rodinného práva. Myslím si, že práce má potenciál poskytnout cenný přínos informací o současné právní úpravě v oblasti manželství a vyživovacích povinností, včetně zahrnuté judikatury a uvedených případů.

10. Zdroje

10.1 Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině.

Zákon č. 265/1949 o právu rodinném

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod v posledním znění

Sdělení č. 104/1991, Úmluva o právech dítěte

Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon č. 372/2011 Sb. O zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

Zákon č. 301/2000 Sb. Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 99/1963 občanský soudní řád

Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád

Zákon č. 110/2006 o životním a existenčním minimu

Nařízení vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení

částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách)

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

10.2 Použitá judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 23.08.2016, spisová značka Pl. ÚS 16/15 #1

Rozsudek Okresního soudu v Plzni-sever ze dne 14. 6. 2022, sp. zn. 8 C 126/2022-11.

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 08. 1994, sp. Zn. 17 Co 499/94

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 1999 pod sp. Zn.12 Co 483/98

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 763/06

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 04. 2009, sp. zn. Ncu 78/2009

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 08. 1994, sp. Zn. 17 Co 499/94

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 05. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2637/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 05. 2009, sp. Zn. 33 Cdo 1101/2007 C 7415

Usnesení Ústavního soudu ze dne 24.8.2021, sp. zn. III. ÚS 1930/21

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 1977, sp. Zn. Cpj 36/77

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18.11.2020, sp zn. III. ÚS 13153/20, čl. 12

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 04.05.2004, sp. zn. 30 Cdo 135/2004

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 05. 10. 2005, sp. zn. 10 Co 459/2005

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03.

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19.10.2016, sp. zn. Cpjn 204/2012.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1247/13

Nález Ústavního soudu ze dne 30.9.2014, sp. zn. II ÚS 2121/14

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/04

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1135/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 7 Tdo 630/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1301/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 4. 2014, sp. zn. 3 Tdo 226/2014

10.3 Použité publikace

1. PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
2. HARGAŠOVÁ, Marta a Tomáš NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1730-2.
3. ŠEVČÍK, Ludvík. *Vyznejte se v rodinném právu: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0.
4. POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech manželství: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. 97. svazek. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. *Judikatura (Wolters Kluwer ČR)*. ISBN 978-80-7478-334-0.
5. HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. *Academia iuris (C.H. Beck)*. ISBN 978-80-7400-644-9.
6. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*. Grada Publishing, a. s. 2009. ISBN 978-80-247-2046-3.
7. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. *Velké komentáře*. ISBN 978-80-7400-529-9.

8. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. Praha. C.H.Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-503-9.

9. ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. Výživné. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-196-0.

10. KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9.

11. VIKTORINOVÁ, Marie a Jana ZEZULOVÁ. Ještě k trestnému činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Státní zastupitelství. 2010, 2010(10), článek

10.2 Internetové zdroje

<https://web.archive.org/web/20190126220702/https://www.indy100.com/article/polygamy-around-the-world-map-reddit-7621171>

<https://cesky.radio.cz/prvni-obcansky-svatebni-obrad-se-konal-pred-150-lety-na-staromestske-radnici-8710082>

<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novy-obcansky-zakonik-demokratictejsi-a-moderni-pravo-83883/#>

<https://www.novinky.cz/clanek/zena-vztahy-a-sex-pet-nejcastejsich-duvodu-rozpadu-manzelstvi-40275801>

<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71122&pdf=1>

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3607726-rozvodovost-dal-klesa-berou-se-totiz-casteji-vzdelanejsi-a-starsi-lide-s-vetsimi>

<https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/predmanzelska-smlouva>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/ALL/?uri=celex%3A32009R0004#>

<https://kraken.slv.cz/III.US1930/21>

<https://sbirka.nsoud.cz/sbirka/7262/>

<https://vyzivne.justice.cz/navrh-na-urceni-vyzivneho/>

<https://vyzivne.justice.cz/rozhodnuti-o-vyzivnem/>

https://vyzivne.justice.cz/wp-content/uploads/2022/09/Analyza_Vyzivneho.pdf

<https://mylaw.cz/clanek/exekuce-a-vykon-rozhodnuti-297>

<https://www.podnikatel.cz/clanky/nezabavitelna-castka-v-exekucich-a-insolvenich-se-od-roku-2024-snizuje/>